

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Diplomová práce

Smluvní pokuta

Karolína Khůnová

Plzeň 2015

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Smluvní pokuta“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne:

Karolína Khůnová

Ráda bych tímto poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, trpělivost, ochotu a vstřícný přístup při konzultacích.

Seznam zkratk:

SOZ Občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb.

OZ Občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.

Obsah

1. Úvod	1
2. Vysvětlení základních pojmů	3
2.1 Systém soukromého práva	3
2.2 Zajištění či utvrzení dluhu	4
2.3 Smluvní pokuta	5
2.3.1 Funkce smluvní pokuty	6
2.3.2 Nepravá smluvní pokuta	7
2.4 Penále	7
2.5 Smlouva	8
2.6 Závazek	9
3. Historický exkurz	10
3.1 Římské právo	10
3.2 Středověk	11
3.3 Obecný zákoník občanský	11
3.3 Všeobecný zákoník obchodní z roku 1862	13
3.4 Občanský zákoník z roku 1950 – tzv. střední kodex	13
3.5 Občanský zákoník z roku 1964	14
3.6 Zákoník mezinárodního obchodu	14
3.7 Hospodářský zákoník	15
3.8 Obchodní zákoník z roku 1991	15
4. Smluvní ujednání a jejich formální náležitosti smluvní pokuty	16
4.1 Ujednání o smluvní pokutě – formální náležitosti	16
4.2 Ujednání o smluvní pokutě – obsahové náležitosti	18
4.2.1 Strany ujednání o smluvní pokutě	18
4.2.2 Charakter a určitost utvrzované povinnosti	19
4.2.3 Povaha plnění smluvní pokuty	22
4.2.4 Určení výše smluvní pokuty	23
4.3 Jak vykládat ustanovení o smluvní pokutě	24
4.4 Objektivní odpovědnost	25
4.5 Smluvní pokuta v pracovní smlouvě	26
4.6 Smluvní pokuta v nájemních smlouvách	28
4.7 Spotřebitelské smlouvy a smluvní pokuta	28
4.8 Smlouvy na dodávku zemního plynu z pohledu dodavatele	31
5. Výše a moderace smluvní pokuty	33

5.1 Podmínky pro soudní moderaci	33
5.2 Moderace - možnost nebo povinnost soudu?.....	37
5.3 Soudní moderace	37
5.3.1 Náhrada škody.....	39
5.3.2 Dobré mravy	42
5.3.3 Limity soudní moderace.....	45
5.4 Lze moderací soudu zvýšit smluvní pokutu?.....	46
5.5 Obrana věřitele proti soudní moderaci	48
6. Akcesorita smluvní pokuty.....	49
6.1 Vznik, existence a zánik dluhu ze smluvní pokuty.....	49
6.2 Postoupení pohledávky.....	51
6.2.1 Obecně k postoupení pohledávky	52
6.2.2 „Ujednání o smluvní pokutě“ a „Právo na smluvní pokutu“	53
6.3 Akcesorita smluvní pokuty z pohledu procesního práva.....	55
7. Splatnost a promlčení smluvní pokuty, úroky z prodlení.....	56
7.1 Splatnost smluvní pokuty	56
7.2 Promlčení smluvní pokuty.....	58
7.3 Úroky z prodlení	61
8. Závěr.....	64

1. Úvod

Tématem této diplomové práce je právní institut smluvní pokuty, jenž po rekodifikaci soukromého práva došel několika nikoli nepodstatných změn oproti úpravě původní.

Problematika smluvní pokuty mě při výběru tématu diplomové práce oslovila zejména proto, že se s tímto právním institutem setkávám velmi často, a to ať už v rámci své práce, tak v každodenním životě. Uvědomuji si, jak významnou úlohu smluvní pokuta v oblasti práva hraje. V každé smlouvě bývá včleněno ustanovení o sankcích za případné neplnění dohodnutých povinností, proto je důležité znát možnosti využití smluvní pokuty, ale rovněž limity jejího uplatnění. Z toho důvodu jsem chtěla problematice smluvní pokuty více porozumět.

Hlavním cílem této práce je ukázat stávající podobu smluvní pokuty s důrazem na změny v úpravě, které nastaly spolu s účinností současného OZ, jenž sjednotil úpravu smluvní pokuty, která byla původně jinak upravena v občanském a jinak v obchodním právu.

Práce je systematicky členěna do jednotlivých kapitol, ty jsou dále děleny na podkapitoly. Začátek práce bude patřit výkladu základních pojmů, které se smluvní pokutou úzce souvisejí, včetně základní charakteristiky samotné smluvní pokuty. Nejprve bude institut smluvní pokuty zařazen v systému soukromého práva. Dále bude osvětleno, jak se od sebe liší smluvní pokuta a penále, či zda se má smluvní pokuta řadit k zajištění závazku nebo k utvrzení závazku. Také budou popsány základní funkce smluvní pokuty, pro lepší představu budou tyto funkce představeny na dvou judikátech Nejvyššího soudu.

V průběhu času se měnilo chápání a postavení smluvní pokuty jako právního institutu. Tomu také odpovídalo zakotvení v rámci našeho právního systému. V historickém exkurzu bude nastíněn vývoj smluvní pokuty od římského práva do doby před přijetím OZ.

V následující části práce bude objasněno, jaké jsou kladeny požadavky na formální a obsahové náležitosti smluvních ujednání o smluvní pokutě. S účinností stávajícího OZ například odpadla povinnost smluvní pokutu sjednat pouze v písemné formě. V této kapitole bude řečeno, kdo může být stranou ujednání o smluvní pokutě, také zda je nutné zavinění k odpovědnosti za porušení povinnosti. Dále bude vyloženo, co smí smluvní pokuta utvrzovat a jak má být stanovena výše smluvní pokuty.

Ohledně výše smluvní pokuty bude pojednáno v další kapitole v souvislosti s otázkou dobrých mravů a přiměřenosti výše smluvní pokuty. S nepřiměřenou výší smluvní pokuty je spjata pravomoc soudu částku adekvátně upravit. A v této kapitole bude také nastíněna náhrada škody a její vztah ke smluvní pokutě.

Smluvní pokutu nelze sjednat, aniž by zde nebyl nějaký hlavní, primární závazkový vztah. Vznik, existence a zánik akcesorického dluhu ze smluvní pokuty budou předmětem výkladu další kapitoly, ve které bude probrána i problematika postoupení pohledávky.

Aby bylo možné smluvní pokutu účinně vymáhat, musí právo na plnění smluvní pokuty existovat, zároveň musí být toto právo vykonatelné. Právo nesmí být promlčené, neboť námitka promlčení u soudu by znamenala, že možnost vymáhání prostřednictvím soudu zaniká, přestože právo na plnění stále trvá.

V závěru své práce budou shrnuty poznatky a zhodnoceny změny, které u smluvní pokuty nastaly.

2. Vysvětlení základních pojmů

Zde budou zmíněny klíčové pojmy pojící se ke smluvní pokutě a ve zkratce bude pojednáno o samotné smluvní pokutě, o jejich funkcích nebo o institutu tzv. nepravé smluvní pokuty.

2.1 Systém soukromého práva

Smluvní pokuta je soukromoprávní institut. Soukromé právo se vyznačuje především rovností smluvních stran, autonomií vůle stran, dispozitivní právní úpravou. Smluvní pokuta konkrétně patří pod majetková práva, která můžeme dále dělit na relativní (závazková/obligační) a absolutní. V Hendrychově právnickém slovníku je definován absolutní právní vztah jako právní vztah, kdy všichni kromě nositele subjektivního práva jsou povinni se zdržet zasahování do tohoto subjektivního práva, typický příklad je právo vlastnické.¹ „*Absolutní právo přiřazuje oprávněnému určitý právní statek ve vztahu ke všem ostatním, takže každá další osoba je povinna tento právní stav strpět a nenarušovat.*“² Relativní právní vztah je naproti tomu ten, kde jsou konkrétně určené subjekty, mezi nimiž jsou vzájemná práva a povinnosti.³ Rozdíl mezi absolutními a relativními právy spočívá v jejich ochraně. Majitel absolutního práva, který je při výkonu svého práva rušen třetí osobou, může požadovat odstranění rušení a zákaz případného dalšího rušení, dále může uplatnit nárok na náhradu škody. Zatímco u relativních práv je vyloučena možnost rušení práva třetím, přichází v úvahu zpravidla pouze porušení práva dlužníkem.⁴

Co se smluvní pokuty týče, jde o poměrně hojně využívaný termín v oblasti práva závazkového. Přestože je smluvní pokuta typický soukromoprávní institut, můžeme ji nalézt i v právu veřejném, protože smluvní pokutu je možné sjednat například pro případ porušení povinnosti u veřejnoprávních smluv⁵.

---

¹ HURDÍK JAN in HENDRYCH Dušan a kolektiv: *Právní slovník, 3. podstatně rozšířené vydání*, Praha, C. H. Beck, 2009, str. 2.

² TICHÝ Luboš: *Obecná část občanského práva*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 112.

³ RABAN Přemysl in RABAN Přemysl a kolektiv: *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*, Brno, Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, str. 25.

⁴ TICHÝ Luboš: *Obecná část občanského práva*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 113.

⁵ Veřejnoprávní smlouvy jsou upraveny především v zákoně č. 500/2004 Sb., správní řád, a to v jeho V. části, § 159-170. Jde o dvoustranné či vícestranné jednání, které zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti v oblasti veřejného práva.

2.2 Zajištění či utvrzení dluhu

Role smluvní pokuty se neustále mění. Po přijetí OZ se změna nevyhnula ani smluvní pokutě samotné a ani jejímu zařazení v rámci systému občanského práva. OZ mezi zajištěním a utvrzením dluhů spatřuje rozdíl. Zatímco v předchozí právní úpravě byla podřazena mezi zajišťovací instituty, a to jak v občanském, tak v obchodním zákoníku, tak nyní je smluvní pokuta nově zařazena mezi instituty pro utvrzení dluhu, spolu s ní sem ještě patří uznání dluhu.

Uznání dluhu je prohlášení dlužníka učiněné v písemné formě, kterým uznává svůj dluh co do důvodu i výše. Platí pak vyvratitelná domněnka, že dluh v rozsahu a v době uznání trvá. Podle Tomáše Tintěry se v OZ jedná o výčet demonstrativní, nikoli taxativní, a je přípustné si sjednat i další neupravená a nepojmenovaná ujednání k utvrzení dluhu.⁶ Podle Petra Bezoušky a Lucie Piechowiczové sem například patří i přistoupení k dluhu, zákaz zcizení či zatížení.⁷ Přemysl Raban pod utvrzení podřadil směnky, konkrétně směnky vlastní, ve kterých je obsažen bezpodmínečný slib výstavce, že zaplatí určitou peněžní částku.⁸

Samotný výraz „utvrzení dluhu“ se nyní objevuje po velmi dlouhé době. Tento pojem užíval i obecný zákoník občanský, kterému je věnována kapitola 3.3 této práce.

Pod institut zajištění OZ řadí zástavní právo, zadržovací právo, ručení, finanční záruku, dále zajišťovací převod práva a dohodu o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů.

Oba instituty přispívají k lepšímu postavení věřitele v závazkovém vztahu, zvyšují jeho možnost na to, že se úspěšně domůže splnění povinnosti dlužníkem.

Tomáš Richter ve svém článku uvádí, že jde o zajištění dluhu jen v případě, kdy: „*kreditní pozice věřitele dluhu je v důsledku použitého právního instrumentu nějakým způsobem zlepšena*“.⁹ Důvodová zpráva k OZ pak říká, že

---

⁶ TINTĚRA Tomáš: *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*, Praha, Leges, 2013, str. 31.

⁷ PIECHOWICZOVÁ Lucie in BEZOUŠKA Petr, PIECHOWICZOVÁ Lucie: *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*, Olomouc, ANAG, 2013, str. 272.

⁸ RABAN Přemysl in RABAN Přemysl a kolektiv: *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*, Brno, Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, str. 86.

⁹ RICHTER Tomáš: *Zajištění dluhů podle nového občanského zákoníku – základní otázky a obecná úprava*, iPrávník, citováno 18.2.2015, dostupné na: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obchodni-pravo/art_8708/zajisteni-dluhu-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-zakladni-otazky-a-obecna-uprava.aspx.

utvrzení dluhu přináší věřiteli jiné výhody než hospodářsky zajištěnou pohledávku.¹⁰

2.3 Smluvní pokuta

V rámci OZ je smluvní pokuta řazena pod relativní majetková práva, která jsou upravena ve čtvrté části, konkrétně pak v osmém dílu OZ, který řeší zajištění a utvrzení dluhů. OZ je generální právní předpis v rámci úpravy smluvní pokuty, ale smluvní pokuta je upravena i v jiných právních předpisech. Lze ji nalézt například v zákoníku práce, v zákoně o spotřebitelském úvěru či v zákoně o elektronických komunikacích.

OZ upravuje smluvní pokutu v § 2048 - 2052. Dále se OZ zmiňuje o smluvní pokutě například v souvislosti se zakázanými ustanoveními v § 2239, které se týká nájemních smluv.

Jak její samotný název napovídá, je to výsledek smluvního ujednání, lze ji zřídit jen na základě smlouvy, ať už dvoustranné či vícestranné. V nové právní úpravě odpadla povinnost sjednávat ji v písemné podobě. Plnění ze smluvní pokuty lze nyní sjednat jak peněžité, tak nepeněžité. OZ převzal úpravu z obchodního zákoníku ohledně možnosti soudní moderace. Všechny tyto novinky budou rozebrány v dalších kapitolách diplomové práce.

Jde o vcelku hojně využívaný právní institut, a proto je obsažena v nejrůznějších smlouvách - například v kupních, ve smlouvách o dílo, v pracovních smlouvách, a mimo jiné po liberalizaci trhu s elektřinou a zemním plynem je smluvní pokuta také obvyklou součástí každé smlouvy uzavírané s dodavatelem některé z těchto komodit, což se týká jak každé domácnosti, tak i podnikatelů. Smluvní pokuta bývala také součástí téměř každé nájemní smlouvy, ale s účinností OZ, tedy od 1. 1. 2014, byla tato možnost vyloučena.

Do stávající právní úpravy – do účinnosti OZ - byla dvojkolejnost v úpravě smluvní pokuty. Byla totiž upravena jak v právu občanském v SOZ, tak v právu obchodním v obchodním zákoníku.

Smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky, jde o samostatný majetkový nárok věřitele, a jako takový je i samostatně vymahatelný.¹¹ Stejný názor zaujal i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí, sp. zn. 32 Cdo 3853/2007.¹²

¹⁰ Justice.cz, *Občanský zákoník*, citováno dne 18.2.2015, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹¹ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol.: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd., Praha, C. H. Beck, 2010, str. 151.

Úlohou smluvní pokuty je přimět dlužníka, aby řádně plnil dluh, jinak mu hrozí majetková sankce. Pokud dojde k porušení plnění, vzniká dlužníkovi další povinnost, a to plnění smluvní pokuty.¹³

Má objektivní charakter, není nutné, aby byla způsobena nějaká škoda a ani aby k ní došlo zaviněným chováním povinného. Právo se změnit v nárok až v momentě, kdy oprávněný požaduje zaplacení smluvní pokuty.¹⁴

2.3.1 Funkce smluvní pokuty

Ve všeobecném občanském zákoníku byla funkce smluvní (konvenční) pokuty primárně uhrazovací.¹⁵

V důvodové zprávě k OZ je uvedeno, že účelem smluvní pokuty je již dopředu dát najevo zvýšený význam pro věřitele na řádném splnění dlužnickovy povinnosti.¹⁶

Nejvyšší soud ve své judikatuře poukazuje na tři základní funkce smluvní pokuty, a to prevenční (někdy též označovaná jako zajišťovací), uhrazovací a sankční.

Prevenční se projevuje tak, že působí na vědomí povinného a vede ho k tomu, aby plnil řádně a včas, čímž se vyhne možnému postihu. Další funkce je uhrazovací a souvisí se vznikem možné škody. Jestliže nebude vedle smluvní pokuty sjednáno i právo na náhradu škody, půjde o tzv. paušalizovanou náhradu škody. Strany si však v duchu smluvní autonomie mohou dojednat variantu, kdy vedle sebe budou existovat jak smluvní pokuta, tak náhrada škody. Třetí funkcí smluvní pokuty je sankce. Ta se projeví pouze, pokud plnění ze smluvní pokuty přesáhne vzniklou škodu.¹⁷

V svém rozsudku, sp. zn. 28 Cdo 2720/2011, Nejvyšší soud konstatoval účel smluvní pokuty v občanském právu: „*Účelem smluvní pokuty je sankcionovat*

---

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2008, sp. zn. 32 Cdo 3853/2007.

¹³ ROZEHNAL Aleš in KINDL Milan, ROZEHNAL Aleš: *Nový občanský zákoník. Problémy a úskali*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2014, str. 272.

¹⁴ RABAN Přemysl in RABAN Přemysl a kolektiv: *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*, Brno, Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, str. 84 - 85.

¹⁵ KUBEŠ Vladimír in ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, V. díl*, Praha, CODEX Bohemia, 1998, str. 970.

¹⁶ Justice.cz, *Občanský zákoník*, citováno dne 22.2.2015, dostupné na:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

¹⁷ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 19-20.

*tu smluvní stranu, jež neplní své povinnosti, vést ji k řádnému plnění závazků a poskytovat náhradu straně porušením smlouvy poškozené.*¹⁸

V dalším rozsudku se Nejvyšší soud vyjádřil o funkcích smluvní pokuty takto: „*smyslem je zajištění splnění povinností, jež jsou obsahem závazků. Účelem smluvní pokuty je donutit dlužníka pohrůzkou majetkové sankce k řádnému splnění závazku. Zároveň má sankční charakter, neboť účastníka, který poruší smluvní povinnost, stíhá nepříznivým následkem v podobě vzniku další povinnosti zaplatit peněžitou částku ve sjednané výši.*“¹⁹

2.3.2 Nepravá smluvní pokuta

V odborných textech se někdy píše o nepravé smluvní pokutě, a to v souvislosti se zánikem hlavního dluhu po zaplacení smluvní pokuty nebo ve spojitosti smluvní pokuty, která je navázána na porušení smluvní povinnosti třetí osobou.

„Zaplacení smluvní pokuty nezabavuje dlužníka povinnosti splnit dluh smluvní pokutou utvrzený“, což říká § 2049 OZ. Strany se však mohou dohodnout na opaku, že společně se zaplacením smluvní pokuty zanikne i smluvní pokutou utvrzovaná povinnost.²⁰

Aleš Rozehnal označuje za nepravou smluvní pokutu ten případ, že smluvní pokuta může být sjednána pro porušení povinnosti třetí osobou, která vůbec není stranou ujednání o smluvní pokutě.²¹

Pro první situaci se však označení nepravá smluvní pokuta užívá mnohem častěji.

2.4 Penále

Právní teorie odlišuje penále od smluvní pokuty. Penále je také majetkovou újmou. Rozdíl mezi penále a smluvní pokutou spočívá v tom, že u

---

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2011, sp. zn. 28 Cdo 2720/2011.

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. července 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009.

²⁰ ČERNÁ Stanislava in ŠVESTKA Jiří, DVORÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVORÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek V, (§1721 až 2520)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 592; srov. HAVLÍK Martin: *POJETÍ SMLUVNÍ POKUTY V NOZ S AKCENTEM NA (NE)MODERACI SMLUVNÍ POKUTY*, epravo.cz, citováno 27. 2. 2015, dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/pojeti-smluvni-pokuty-v-noz-s-akcentem-na-nemoderaci-smluvni-pokuty-92058.html>.

²¹ Srov. ROZEHNAL Aleš in KINDL Milan, ROZEHNAL Aleš: *Nový občanský zákoník, Problémy a úskalí*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2014, str. 273.

smluvní pokuty je utvrzovaná povinnost smluvně převzata, zatímco u penále jde o povinnost, která vyplývá přímo ze zákona.²²

K výkladu pojmu penále vydal Nejvyšší soud rozsudek, sp. zn. 32 Cdo 2892/2008,²³ v němž konstatoval, jak se měl posuzovat výraz „penále“ v obchodních smlouvách. Nejprve se mělo užit § 266 odstavce prvního²⁴ obchodního zákoníku, pokud toto pravidlo nešlo použít, měl se výraz vykládat podle významu, který se mu obvykle v obchodních vztazích přikládal.

OZ o penále hovoří ve 2 paragrafech, a to v § 2052 a 2535. V prvním z těchto paragrafů se říká: „Ustanovení o smluvní pokutě se použijí i na pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem (penále).“

Druhý z uvedených paragrafů obsahuje úpravu použití penále v soukromém právu: „(1) Zruší-li pořadatel zájezd ve lhůtě kratší než dvacet dnů před jeho zahájením, uhradí zákazníkovi penále ve výši 10 % z ceny zájezdu. Právo zákazníka na náhradu škody tím není dotčeno. (2) Pořadatel se zproští povinností podle odstavce 1 důkazem, že zájezd byl zrušen v souladu s § 2528 odst. 1 nebo vzhledem k vyšší moci.“ Tento druhý odstavec představuje pro pořadatele liberační důvody.

Při aplikaci ustanovení o smluvní pokutě na penále lze tedy říci, že penále je možné požadovat i v případě, kdy porušením povinnosti žádná škoda věřiteli nevznikla. Mezi stranami může být dojednáno, že penále bude hrazeno vedle náhrady škody, nebo naopak bude hrazeno jen penále. Je také v moci stran sjednat, že zaplacením penále dojde k zániku utvrzované povinnosti. Na penále se vztahuje i moderační právo soudu, takže je přípustné při nepřiměřené výši penále na návrh dlužníka dosáhnout adekvátního snížení.

Penále v soukromém právu není zrovna obvyklé, je spíše spojováno s postihy ve veřejném právu, například penále podle předpisů o pojistném na veřejné zdravotní pojištění či o pojistném na sociální zabezpečení.

2.5 Smlouva

Smlouva je dvoustranné či vícestranné právní jednání. Je uzavírána na základě konsensu stran, tj. na základě souhlasného projevu vůle stran. Jde o

---

²² TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 12.

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. září 2009, sp. zn. 32 Cdo 2892/2008.

²⁴ Projev vůle se vykládá podle úmyslu jednající osoby, jestliže tento úmysl byl straně, které je projev vůle určen, znám nebo jí musel být znám.

nejčastější a nejvýznamnější právní skutečnost, prostřednictvím níž se zakládají, mění nebo ruší vzájemná práva a povinnosti stran.²⁵

2.6 Závazek

Obligace je definována už v římském právu a pochází od Iulia Paula, který ji definoval takto: „*Obligace je právní pouto, které nás nutí, abychom jej v souladu s právem našeho státu rozvázali (odstranili), resp. poskytl někomu nějaké plnění.*“²⁶

Přemysl Raban definuje závazek z dnešního pohledu téměř obdobně: „*Závazkem v právním slova smyslu je společenský vztah, z něhož má osoba oprávněná (věřitel) vůči osobě povinné (dlužníku) právo na jeho určité chování – plnění (pohledávku) a dlužník má povinnost toto právo věřitele uspokojit (dluh), který je upraven právem (tedy je jeho obsah za právem stanovených podmínek vynutitelný a chráněný).*“²⁷

Subjekty závazkových vztahů jsou oprávněný (věřitel) a povinný (dlužník).

Zákonodárce v OZ rozeznává pojmy závazek a dluh. Do této doby byl termín závazek používán ve dvou významech, v širším a užším. Ten širší význam byl závazkový vztah jako takový, v užším významu se pak používal jako synonymum pro dluh. OZ pak závazkem rozumí pouze ten závazkový právní vztah. „*Závazek je používán pro označení závazkového vztahu. Závazek již nelze zaměňovat se slovem dluh.*“²⁸

V ustanovení § 1721 OZ je řečeno: „*Ze závazku má věřitel vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit.*“ V následujícím § 1722 OZ pak stanovuje, že povaha plnění, tedy povaha předmětu závazku, musí být majetková a musí odpovídat zájmu věřitele, i když jeho zájem není jen majetkový.

---

²⁵ GERLOCH Aleš in HENDRYCH Dušan a kolektiv: *Právní slovník, 3. podstatně rozšířené vydání*, Praha, C. H. Beck, 2009, str. 996.

²⁶ Srov. ROZEHNAL Aleš in KINDL Milan, ROZEHNAL Aleš: *Nový občanský zákoník, Problémy a úskalí*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2014, str. 160.

²⁷ RABAN Přemysl in RABAN Přemysl a kolektiv: *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*, Brno, Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, str. 22.

²⁸ KNOBLOCHOVÁ Vladimíra: *Jazyk nového občanského zákoníku*, portál.POHODA.cz, citováno dne 18.2.2015, dostupné na: <http://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/novy-obcansky-zakonik/jazyk-noveho-obcanskeho-zakoniku/>.

3. Historický exkurz

Smluvní pokuta jako právní institut má za sebou vcelku bohatou historii, v této části se však práce zabývá pouze postavením smluvní pokuty v římském právu a v zákonech z 19. a 20. století platných na území českého státu.

3.1 Římské právo

Využívání konvenčních pokut nalezneme už v římském právu. Smluvní pokutu bychom hledali tak jako dnes v obligačním právu, kde byla řazena mezi prostředky k utvrzení obligací. Samotné utvrzení dluhů bychom pak mohli rozdělit na věcné, jež bylo představováno zástavním právem, a osobní. Osobní utvrzení se dále rozlišovalo podle toho, zda bylo zřízené samotným dlužníkem nebo třetí osobou. Pod osobním utvrzením zřizovaným dlužníkem bychom kromě smluvní pokuty (*poena conventionalis*) ještě našli závdavek (*arrha*) a *constitutum debiti proprii*²⁹. Pod utvrzení obligace zřizované třetí osobou bychom mohli zařadit například rukojemství (*adpromissio*) či *constitutum debiti alieni*^{30, 31}.

V případě smluvní pokuty: „*Jde o případy, kdy věřitel si formou stipulace (tedy formálního verbálního kontraktu) dával od dlužníka slíbit plnění určitého obnosu peněz jako trest za eventuální nesplnění smluvních povinností.*“³²

V římském právu byla také rozlišována práva a nepravá smluvní pokuta, ta nepravá byla historicky starší a byla určena k vymáhání jednání či opomenutí, jež nebylo přímo předmětem primárního závazku.³³

Smluvní pokuty plnily funkci záruky u existujících závazků a věřiteli poskytovaly větší ochranu, neboť ten nebyl povinen při nesplnění závazku vyčíslovat vzniklou škodu a přímo mohl žalovat slíbenou částku. Výše pokuty byla motivací pro dlužníka, aby plnil řádně a včas svůj původní závazek.³⁴ Smluvní pokuta měla povahu akcesorickou k hlavnímu závazku dlužníka.

---

²⁹ Neformální (prétozem chráněný) slib splnit v určitý den už před tím dlužné plnění zastupitelných věcí, tento slib představoval i jistou výhodu pro dlužníka, protože mohl obsahovat například pozdější splatnost dluhu.

³⁰ Slib daný věřiteli třetí osobou, že splní dlužníkům závazek, má pouze akcesorický charakter.

³¹ HRDINA Antonín Ignác, DOSTALÍK Petr: *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2010, str. 77.

³² KINCL Jaromír, URFUS Valentin, SKŘEJPEK Michal: *Římské právo, 2. přeprac. a dopl. vydání*, Praha, nakl. C. H. BECK, 1997, str. 226.

³³ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 15.

³⁴ KINCL Jaromír, URFUS Valentin, SKŘEJPEK Michal: *Římské právo, 2. přeprac. a dopl. vydání*, Praha, nakl. C. H. BECK, 1997, str. 226.

V římském právu se při sjednávání smluvní pokuty se nehledělo na to, zda porušení povinnosti bylo zaviněné či nezaviněné.

3.2 Středověk

Ustanovení podobné smluvní pokutě bychom našli i v Právech městských M. Brikcího z Licska. V Právech městských Pavla Kristiana z Koldína je také zmínka, ale pokuta nebyla sjednávána smlouvou, nýbrž vycházela přímo ze zákona.³⁵

3.3 Obecný zákoník občanský

Císařským patentem z 1. června 1811, č. 946 Sb. zák. soud., byl vyhlášen Obecný zákoník občanský.³⁶ V účinnost vešel 1.1.1812. „*Byl vybudován na základech osvícenství a racionálního směru přirozenoprávní teorie.*“³⁷ V zákoníku jsou zohledněny myšlenky Immanuela Kanta, velký vliv samozřejmě mělo římské právo. Někteří historici považují za vůdčí osobnost při tvorbě tohoto díla Franze von Zeilera, jiní pak Karla Antona von Martiniho.³⁸ Vedle Code Civil z roku 1804 to byl další pokrokový, moderní zákoník. Velká výhoda byla jeho stručnost, jednoduchost a srozumitelnost.³⁹

Tento zákoník se skládal z 1502 paragrafů, které byly rozděleny do úvodu a 3 dílů, jež se pak dělily na jednotlivé hlavy. Kvalita zákoníku se prokázala tím, že s určitými úpravami u nás platil až do roku 1950, v Rakousku platí dodnes, tzn., že v roce 2011 „oslavil“ kodex již 200 let své existence.

Ustanovení o smluvní pokutě byla obsažena v oddílu druhém druhého dílu zákoníku.

V ustanovení § 912 bylo uvedeno, že věřitel byl oprávněn vymáhat po svém dlužníkovi nejen hlavní závazek, ale ve vedlejších ustanoveních, v případě,

---

³⁵ DVOŘÁK Jan, MALÝ Karel a kol.: *200 let Všeobecného občanského zákoníku*, Praha, Wolters Kluwer, 2011, str. 594.

³⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona a SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964*. 1. vyd., Brno, Doplněk, 1993, str. 39.

³⁷ ŠVESTKA Jiří in KNAPPOVÁ Marta, ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan a kolektiv: *Občanské právo hmotné I, 4. aktualizované a doplněné vydání*, Praha, ASPI, str. 67.

³⁸ DVOŘÁK Jan, MALÝ Karel a kol.: *200 let Všeobecného občanského zákoníku*, Praha, Wolters Kluwer, 2011, str. 44 a 47.

³⁹ DVOŘÁK Jan, MALÝ Karel a kol.: *200 let Všeobecného občanského zákoníku*, Praha, Wolters Kluwer, 2011, str. 47.

že nebude závazek dlužníka náležitě splněn, si mohl věřitel mimo jiné vymínit úroky z prodlení, smluvní úroky, náhradu škody.⁴⁰

V ujednáních o formách smluv se připouštěla jak forma písemná, tak ústní, což platilo i pro ujednání o smluvní pokutě. Platilo, že v případě, že se smlouva stala neplatnou, nebylo možné ani smluvní pokutu vymáhat, protože dohoda o smluvní pokutě byla závislá na dohodě o hlavním závazku.⁴¹

Smluvní pokuta byla upravena v § 1336 a byla zahrnuta pod ustanovení upravující náhradu škody. Strany, které mezi sebou uzavíraly smlouvu, si mohly ve zvláštních ustanoveních této smlouvy sjednat, že místo újmy, kterou by dlužník měl věřiteli nahradit v případě, že nebude plněno vůbec, nebude plněno náležitým způsobem nebo nebude plněno včas, bude dlužníkem poskytnuto jiné plnění. Zákoník zde připouštěl jak plnění peněžité, tak nepeněžité, plnění však vždy muselo mít majetkovou hodnotu. Pokud nebylo výslovně ve smlouvě ujednáno, že náhradním plněním zaniká hlavní závazek, nebyl dlužník od této své povinnosti oprostěn. Bylo možno sjednat smluvní pokutu i pro případ, že se hlavní plnění stalo nemožným pouhou náhodou.⁴²

Ve druhém odstavci tohoto paragrafu byla zakotvena možnost soudní moderace. Soud mohl snížit smluvní pokutu, pokud dlužník prokázal, že výše smluvní pokuty byla neúměrně vysoká. V původním znění tohoto zákoníku byl limit pro výši smluvní pokuty při prodlení s placením. Tento limit byl stanoven do výše nejvyšších zákonných úroků. Při novelizaci zákoníku zákonem č. 62/1868 ř. z. bylo od tohoto limitu upuštěno.⁴³

„Úprava obecného zákoníku občanského ve znění platném k 1. 6. 1811 smluvní pokutu omezuje tak, že nemůže být přiznána větší, než kdyby věc byla řešena přes zákonné úroky. Zdeněk Kovařík k uvedenému zdůrazňuje, že zde nešlo o zákaz vyšších smluvních pokut, ale o nepřiznatelnost pokuty ve vyšším rozsahu, a tedy ve výši přesahující možné úroky měla smluvní pokuta povahu naturální obligace.“⁴⁴

---

⁴⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona a SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964. 1. vyd.*, Brno, Doplněk, 1993, str. 197.

⁴² KUBEŠ Vladimír in ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, V. díl*, Praha, CODEX Bohemia, 1998, str. 970.

⁴² KUBEŠ Vladimír in ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, V. díl*, Praha, CODEX Bohemia, 1998, str. 970.

⁴³ SCHELLEOVÁ, Ilona a SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964. 1. vyd.*, Brno, Doplněk, [1993]. str. 197.

⁴⁴ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 19.

Ve vztahu k náhradě škody bylo nutné řešit, jestli je nárok na plnění smluvní pokuty i v případě, že sice došlo k porušení povinnosti, ale nevznikla žádná škoda. V komentáři k všeobecnému občanskému zákoníku se František Rouček a Jaromír Sedláček přikláněli k řešení, že musí vzniknout alespoň nepatrná škoda, aby bylo možné smluvní pokutu vymáhat. Prokazování existence škody šlo k tíži dlužníka.⁴⁵

Císařským nařízením č. 69/1916 ř. z. došlo k doplnění § 1336, a to tak, že pokud byla sjednána smluvní pokuta za to, že k plnění nedojde včas nebo že nebude plněno v místě, které bylo dohodnuto, může být smluvní pokuta zaplacená vedle plnění.

3.3 Všeobecný zákoník obchodní z roku 1862

Další úprava smluvní pokuty přišla s přijetím Všeobecného zákoníku obchodního č. 1/1862 ř. z. V článku 284 říkal, že smluvní pokuta není co do výše nijak omezena a může „přesahovati dvojnásobek interese“.⁴⁶ Úprava zde nebyla komplexní a subsidiárně se tedy dále používal obecný zákoník občanský.

3.4 Občanský zákoník z roku 1950 – tzv. střední kodex

Tento zákoník č. 141/1950 Sb. nabyl účinnosti 1. 1. 1951 a přinesl změnu v oblasti soukromého práva, neboť tento zákoník zrušil všeobecný obchodní zákoník a úprava obchodního práva byla vtažena do nového občanského zákoníku. Tento zákon představoval diskontinuitu od tuzemských tradic i od evropské kontinentální koncepce a naopak se hlásil k právu SSSR a k socialistické koncepci.⁴⁷

Změnilo se i zařazení smluvní pokuty v systému občanského práva. Nyní již nebyla řazena pod náhradu škody, ale nově byla podřazena pod ustanovení zajištění závazků. Ustanovení § 284 ve svém prvním odstavci znělo: „Sjednají-li strany pro případ nesplnění smlouvy místo náhrady škody smluvní pokutu a bude-li smluvní povinnost vinou dlužníkovou porušena, může věřitel požadovat buď splnění smluvních povinností, nebo smluvní pokutu. Je-li smluvní pokuta sjednána pro případ nedodržení času nebo místa splnění, může být žádána vedle

⁴⁵ KUBEŠ Vladimír in ROUČEK František, SEDLÁČEK Jaromír: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, V. díl*, Praha, CODEX Bohemia, 1998, str. 971.

⁴⁶ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 19.

⁴⁷ ELIÁŠ Karel in ELIÁŠ Karel; HAVEL Bohumil: *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 247.

dodržení ostatních smluvních povinností, ledaže věřitel přijme splnění bez výhrady.“ Ve druhém odstavci téhož paragrafu byla stanovena povinnost sjednat smluvní pokutu písemně a plnění bylo možné provést pouze v penězích.

Dlužníkovi v případě sjednání smluvní pokuty nezaniká povinnost, k jejímuž porušení se smluvní pokuta vázala, což bylo upraveno v § 285.

Následoval § 286, který upravoval moderační právo soudu, pokud šlo o nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu. Soud mohl smluvní pokutu snížit s ohledem na význam plnění, které zajišťovala. Bylo vyloučeno se předem vzdát práva na snížení nepřiměřené smluvní pokuty.

Ani jeden z těchto paragrafů nemusel být užit u hospodářských smluv⁴⁸ (upraveny v § 212 odst. 1), u kterých byla stanovena možnost se od těchto ustanovení odchýlit.

3.5 Občanský zákoník z roku 1964

Tento zákon č. 40/1964 Sb. nabyt účinnosti 1. 4. 1964. Při přijetí neobsahoval ustanovení o smluvní pokutě a funkci smluvní pokuty bylo možné částečně nahradit například úroky. Do občanského zákoníku byla smluvní pokuta včleněna až při novelizaci, a to zákonem č. 509/1991 Sb., jež nabyla účinnosti 1. 1. 1992. Smluvní pokuta byla upravena v části upravující zajištění závazků, a to v § 544 a 545. Smluvní pokuta musela být dojednána v písemné formě, musela být přesně určena její výše nebo alespoň postup jejího stanovení. Oproti obchodnímu právu zde není možnost soudní moderace. Primárně se zde vyžaduje zavinění, ale smluvní strany se od tohoto mohou smluvně odchýlit.

S přijetím obchodního zákoníku (zákon č. 513/1993 Sb.), byla zavedena speciální úprava pro obchodněprávní vztahy.⁴⁹

3.6 Zákoník mezinárodního obchodu

Účinný byl také od 1. 4. 1964 zákon č. 101/1963 Sb., zákoník mezinárodního obchodu. Upravoval především obligační právo v mezinárodních obchodních stycích a nedělal rozdíl mezi smluvní pokutou sjednanou při případ, že nebyl dodržen čas či místo plnění, nebo nebylo plněno vůbec. Smluvní pokuta

---

⁴⁸ Hospodářské smlouvy byly zařazeny pod závazky z provádění jednotného hospodářského plánu a sloužily k úpravě vztahů při naplňování jednotného hospodářského plánu.

⁴⁹ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 21.

již nebyla vázána na náhradu škody. Byla obligatorně sjednávána v písemné formě.

3.7 Hospodářský zákoník

Od 1. 7. 1964 se stal účinným zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník. Byla zde koncepce centrálně řízeného národního hospodářství a tento zákoník upravoval vzájemné vztahy mezi socialistickými organizacemi. Neupravoval smluvní pokutu výslovně, ale v § 141 připouštěl sjednání majetkové sankce, a to ze zákona nebo smlouvou, pokud nebude řádně splněn závazek či jiná povinnost.⁵⁰

Oba posledně jmenované zákoníky byly derogovány novelizací občanského zákoníku⁵¹, ale především přijetím nového obchodního zákoníku.

3.8 Obchodní zákoník z roku 1991

Zákon č. 513/1991 Sb. se stal účinným 1. 1. 1992. Vztah mezi SOZ a obchodním zákonem byl postaven na vztahu speciality. Obchodní zákoník smluvní pokutu upravoval pro obchodněprávní vztahy, a to v § 300 - 302. Smluvní pokuta byla zařazena stejně jako v SOZ, tzn. pod zajištění závazku. V § 301 bylo ukotveno právo na soudní moderaci smluvní pokuty. Dlužník nebyl zbaven povinnosti plnit ze smluvní pokuty ani okolnosti vylučující odpovědnost. Byly zde tedy dány přísnější požadavky než v právu občanském. Ale i zde se připouštěla možnost od zákonné úpravy se v tomto směru odklonit a sjednat si, že pokud bude povinnost porušena nezávisle na dlužníkovi, ten nebude povinen smluvní pokutu platit.

---

⁵⁰ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 21.

⁵¹ Zákon č. 509/1991 Sb., účinný od 1. 1. 1992.

4. Smluvní ujednání a jejich formální náležitosti smluvní pokuty

Zde budou uvedeny podstatné náležitosti ujednání o smluvní pokutě, ať obsahové či formální. Bude také řečeno, co je vůbec možné sankcionovat smluvní pokutou, případně je-li k plnění ze smluvní pokuty nutné zavinění na straně dlužníka. Poslední body této kapitoly budou o ujednání o smluvní pokutě v pracovních smlouvách, v nájemních smlouvách, ve smlouvách spotřebitelských, a nakonec ve smlouvách na dodávku zemního plynu.

Celá tato kapitola bude vycházet především z ustanovení § 2048 OZ, který uvádí: „Ujednají-li strany pro případ porušení smluvené povinnosti smluvní pokutu v určité výši nebo způsob, jak se výše smluvní pokuty určí, může věřitel požadovat smluvní pokutu bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda. Smluvní pokuta může být ujednána i v jiném plnění než peněžitým.“

4.1 Ujednání o smluvní pokutě – formální náležitosti

V souvislosti se smluvní pokutou je důležité se zmínit o institutu právního jednání. Právní jednání je popsáno v § 545 OZ jako jednání, které vyvolává právní následky, jež jsou v něm obsaženy, rovněž následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a ze zavedené praxe stran. Právně jednat lze jak konáním, tak opomenutím. Dále můžeme jednat výslovně, případně jiným způsobem, ovšem nesmí být pochyb o projeveném úmyslu. Aby jednání tedy bylo skutečně právním jednáním, musí splňovat jisté zákonné požadavky. Jak již bylo výše řečeno, OZ staví na autonomii vůle stran, důsledek této zásady pak pro strany znamená vázanost jejich vlastními projevy vůle.⁵²

Pro určení právního jednání je směrodatný projev vůle. Projevená vůle musí být pravá, vážná, musí vyjadřovat skutečnou vůli jednajícího a projev musí být učiněn srozumitelně, svobodně, bez nátlaku, ať už psychického či fyzického. Projev vůle musí vyjadřovat chtěné právní následky. A konečně – projev vůle musí být učiněn v patřičné formě. OZ nechává velký prostor pro rozhodování o formě projevu vůle stran na stranách samotných. Proto tam, kde dříve byla písemná forma povinná, je to dnes často jen jedna z možností.

---

⁵² TICHÝ Luboš in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I.*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 1311.

OZ říká v § 559, že: „Každý má právo zvolit si pro právní jednání libovolnou formu, není-li ve volbě formy omezen ujednáním nebo zákonem.“ Jde tedy o výslovně uvedenou zásadu bezformálnosti.

V kapitole 2.3 této práce bylo řečeno, že smluvní pokutu je možné sjednat pouze smlouvou, tj. souhlasným projevem vůle stran. Smluvní pokutu nelze vymáhat na základě jednostranného právního jednání.

Nejvyšší soud ve svém rozsudku, sp. zn. 33 Odo 457/2004, judikoval, že smluvní pokuta nemůže být sjednána jednostranným právním jednáním. V tomto případě se jednalo o jednostranné uznání dluhu., které bylo podepsané pouze dlužníkem. Věřitel dlužníkovy jednostranné prohlášení akceptoval buď pouze ústně či konkludentně, ale nebyl z jeho strany učiněn žádný písemný projev o akceptaci dlužníkovy uznání dluhu. Proto bylo ujednání o smluvní pokutě neplatné a věřitel, který ve sporu vystupoval jako žalobce a domáhal se zaplacení smluvní pokuty, spor ztratil.⁵³

Tomáš Tintěra pak k tomuto doplňuje, že v případě, kdy dlužník plnil věřiteli, i když ujednání o smluvní pokutě nemělo zákonem požadovanou formu, nešlo o bezdůvodné obohacení, neboť zde byl § 455 odstavec 1 SOZ, který tuto situaci výslovně zmiňoval.⁵⁴

Původní právní úprava smluvní pokuty striktně vycházela z požadavku písemné formy smluvních ujednání o smluvní pokutě. Byla to nezbytnost, která, pokud nebyla dodržena, způsobila neplatnost ujednání o smluvní pokutě. Ve svém rozsudku, sp. zn. 33 Odo 311/2001, Nejvyšší soud formuloval, co přesně pod písemnou formou spatřuje. Písemná forma právního jednání znamená, že musí být zaznamenán projev vůle v písemné podobě, a zároveň musí být podepsán osobou, která projev učinila. Je-li na jedné straně více subjektů – například manželé – a má-li se plnění ze smluvní pokuty týkat obou, je nutné, aby také oba manželé byli pod ujednáním o smluvní pokutě podepsáni, jinak je sjednání smluvní pokuty neplatné.⁵⁵

S bezformálností, kterou stávající OZ zavádí, však přichází větší riziko pro smluvní strany v podobě ztíženého dokazování. Bez písemného stvrzení vůle stran bude velmi těžké prokázat, zda skutečně byla sjednána smluvní pokuta a v jaké výši, případně jakým způsobem měla být její výše určena. Je tedy kladen větší

---

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. května 2005, sp. zn. 33 Odo 457/2004.

⁵⁴ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 27.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2002, sp. zn. 33 Odo 311/2001.

důraz na bedlivost stran. Na nástrahy smluvní volnosti upozorňuje ve svém článku „Právo svědčí bdělým“ i Vladimíra Glatzová.⁵⁶

OZ tedy zavedl možnost sjednat si smluvní pokutu i ústní formou, nebo pouhým konkludentním jednáním, tedy takovým právním jednáním, které není učiněno výslovně, avšak nesmí být pochyb o obsahu takto učiněného právního jednání. Klasický příklad je uzavření přepravní smlouvy při využívání městské hromadné dopravy, rovněž koupě věci z automatu či samoobslužný nákup.⁵⁷

4.2 Ujednání o smluvní pokutě – obsahové náležitosti

K obsahovým náležitostem patří určení smluvních stran ujednání o smluvní pokutě, dále vymezení toho, co lze smluvní pokutou utvrdit, také do této podkapitoly náleží stanovení výše či způsob výpočtu výše smluvní pokuty.

V ujednání o smluvní pokutě mohou být sjednány i další body vztahující se k plnění smluvní pokuty, nejen její výše či způsob určení její výše, ale také například podmínky splatnosti nebo způsob úhrady smluvní pokuty.⁵⁸ Strany si dále mohou sjednat vyloučení náhrady škody, tzn., že smluvní pokuta pak bude paušalizovanou náhradou škody, mohou si stanovit výši úroku z prodlení, také mohou vyloučit objektivní odpovědnost a navázat smluvní pokutu na zavinění dlužníka.

4.2.1 Strany ujednání o smluvní pokutě

Nejvíce se v praxi setkáme s tím, že strany ujednání o smluvní pokutě budou tytéž strany, které jsou stranami hlavního závazkového vztahu, kterým se smluvní pokuta utvrzuje, tedy věřitel a dlužník. Nejvyšší soud ve svém rozsudku, sp. zn. 33 Cdo 498/2009, zaujal k dané problematice názor, když konstatoval, že smluvní pokutu mohou sjednat pouze osoby v postavení věřitel – dlužník hlavního (smluvní pokutou zajišťovaného) závazku.⁵⁹

Kromě této nejčastější situace pak máme další případ, kdy oprávněným k plnění ze smluvní pokuty bude třetí osoba, která není smluvní stranou hlavního závazkového vztahu. Dle obecného ustanovení § 50 SOZ, ve kterém je upravena

⁵⁶ GLATZOVÁ Vladimíra: *Právo svědčí bdělým*, epravo.cz, citováno 21. 2. 2015, dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/efocus/pravo-svedci-bdelym-91612.html>.

⁵⁷ HULMÁK Milan in HULMÁK Milan a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání*, Praha, C. H. Beck, 2014 str. 180.

⁵⁸ KOVAŘÍK Zdeněk: *Smluvní pokuta*, Právní rozhledy, 7. ročník, 9/1999, C. H. Beck, str. 459.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. července 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009.

možnost sjednat smlouvu s plněním ve prospěch třetí osoby, nebyla tato úprava vyloučena ani v souvislosti smluvní pokuty a je většinou autorů i přijímána.⁶⁰

Jak bylo výše uvedeno u nepravé smluvní pokuty, lze smluvní pokutu rovněž sjednat pro případ porušení povinnosti třetí osobou, která není stranou ujednání o smluvní pokutě.⁶¹

Právní teoretici vedou diskuze, zda může nastat ještě další situace, kdy povinna plnit ze smluvní pokuty bude třetí osoba, která není smluvní stranou z hlavního závazkového vztahu. Daniel Patěk by takové ustanovení pokládal spíše za ručitelství závazek, nikoli za smluvní pokutu.⁶²

Ve svém článku „Judikatura ke smluvní pokutě“ Petr Čech poznamenal, že v prvorepublikové právní teorii byly možné obě tyto situace, tj. jak plnění ve prospěch třetí osoby, tak plnění třetí osobou.⁶³

Stávající OZ v § 1769, který je nazván „Smlouva o plnění třetí osoby“, zní: „Zaváže-li se někdo zajistit pro druhou stranu, aby jí třetí osoba splnila, zavazuje se tím, že se u třetí osoby přimluví, aby ujednané plnění poskytla. Zaváže-li se však někdo k tomu, že třetí osoba splní, co bylo ujednáno, nahradí škodu, kterou věřitel utrpí, pokud k splnění nedojde.“ Tento paragraf otevírá cestu variantě, zavázat k plnění smluvní pokuty tedy i třetí osobu, tj. osobu, která není smluvníkem, podmínkou však je souhlas touto osobou daný.

4.2.2 Charakter a určitost utvrzované povinnosti

Přímo z dikce § 2048 OZ je patrné, že smluvní pokutou lze utvrdit porušení povinnosti. Při použití argumentace *a contrario* můžeme tedy vyvodit, že smluvní pokutou nelze sankcionovat využití práva. V literatuře se autoři nejčastěji zmiňují o pokusech sjednat smluvní pokutu pro odstoupení od smlouvy. Ve Švestkově komentáři k SOZ byl tento příklad rovněž uveden s tím, že při odstoupení od smlouvy nejde o porušení smluvní povinnosti, nýbrž o využití subjektivního práva. Bylo-li ve smlouvě takové ustanovení o smluvní pokutě sjednáno pro tento případ, bylo absolutně neplatné.⁶⁴

⁶⁰ PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích. Vyd. 1.*, Praha, C. H. Beck, 2006, str. 28.

⁶¹ ROZEHNAL Aleš in KINDL Milan, ROZEHNAL Aleš: *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2014, str. 273.

⁶² PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích. Vyd. 1.*, Praha, C. H. Beck, 2006, str. 28.

⁶³ ČECH Petr: *Judikatura ke smluvní pokutě*, Všehrd, časopis českých právníků, citováno dne 21. 2. 2015, dostupné na: <http://casopis.vsehrd.cz/2011/12/judikatura-ke-smluvni-pokute/>.

⁶⁴ ŠKÁROVÁ Marta in ŠVESTKA Jiří, SPÁČIL Jiří, ŠKÁROVÁ Marta, HULMÁK Milan: *Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář. 1. vydání*, Praha, C. H. Beck, 2008, str. 1448.

Petr Čech ve svém článku „K určitosti dohody o smluvní pokutě“ upozornil na rozlišování terminologie v případě *sjednání smluvní pokuty pro porušení povinnosti při výkonu práva*. Pro lepší pochopení odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 33 Odo 403/2005. Soud rozhodoval spor, ve kterém smlouva dovozovala nájemci pozemku provést rekultivaci tohoto pozemku. Nájemce svého právo mohl, ale nemusel využít. Podmínka však byla, že do určité doby pak bude pozemek navrácen do původního stavu, aby mohl sloužit původnímu účelu. V případě nesplnění této podmínky vzniká pronajímateli právo na zaplacení smluvní pokuty. Nejvyšší soud došel k závěru, že zde smluvní pokuta nebyla vázána na skutečnost, že nájemce využije své oprávnění k provedení rekultivace, ale až na porušení povinnosti zajistit v takovém případě po uplynutí dohodnuté doby obnovení původního účelu, v tomto případě letiště.⁶⁵

Důvodová zpráva k OZ připouští, že si smluvní strany mohou domluvit povinnost dlužníka zaplatit určitou částku věřiteli pro případ, že nastane jiná skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti. Nepůjde sice o smluvní pokutu, nicméně půjde o platné ujednání, které se podle okolností posoudí jako ujednání o odstupném, případně jako ujednání nepojmenované smluvní klauzule.⁶⁶

Aby bylo ujednání o smluvní pokutě platné, musí být řádně vymezena povinnost, která má být splněna, například zaplacení kupní ceny do určité doby, dodání zboží na určené místo a v určitý čas. Utvrzovaná povinnosti také může spočívat ve zdržení se nějaké činnosti. Smluvní strany musí dostatečně určitě, jednoznačně vymežit danou povinnost, aby nebylo pochyb, co chtěly strany smluvní pokutou utvrdit. Důležité není, zda utvrzovaná povinnost vyplývá ze zákona nebo ze smlouvy.

„Vzhledem k tomu, že ve vztahu ke smluvníkům má porušení povinnosti třetí osobou stejnou povahu jako právní událost, dá se uzavřít s tím, že nepravou smluvní pokutu můžeme uzavřít i pro případ vzniku právní skutečnosti na lidské vůli nezávislé.“⁶⁷

Dle Daniela Patěka je možné zajistit smluvní pokutou splnění určité smluvní povinnosti, nikoliv celé smlouvy. Pak by totiž nebylo možné určit

---

⁶⁵ ČECH Petr: *K určitosti dohody o smluvní pokutě*, Právní rádce, 3/2008, str. 17

⁶⁶ Justice.cz, *Občanský zákoník*, citováno dne 18.2.2015, dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁶⁷ ROZEHNAL Aleš in KINDL Milan, ROZEHNAL Aleš: *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2014, str. 273.

adekvátní výši smluvní pokuty vzhledem ke všem případným porušením povinností a ujednání by proto mohlo být považováno za neurčité.⁶⁸

Nejvyšší soud ve svém rozsudku, sp. zn. 32 Cdo 493/2011, řešil problematiku zajištění všech povinností hlavního závazku. Žalobkyně a žalovaná spolu uzavřely 26. března 2009 smlouvu o výhradním zprostředkování, v níž se žalobkyně jako zprostředkovatelka zavázala po celou dobu účinnosti smlouvy pro žalovanou vyvíjet činnost směřující k vyhledání osoby, se kterou by žalovaná mohla uzavřít kupní smlouvu, případně smlouvu o budoucí kupní smlouvě na byt, který patřil žalované. Ve zprostředkovatelské smlouvě, jež byla sjednána v režimu obchodního zákoníku, bylo dohodnuto i aktivní spolupůsobení žalované při plnění činnosti žalobkyně, které spočívalo například v tom, že žalovaná umožní v předem dohodnutých termínech žalobkyni a potenciálním zájemcům o byt prohlídky bytu. V čl. VIII. byla sjednána smluvní pokuta ve výši 150.000 Kč pro žalovanou za porušení jakéhokoli závazku z předmětné smlouvy. Okresní soud v Rakovníku dospěl k závěru, že žalovaná je povinna zaplatit žalobkyni smluvní pokutu, protože nijak nereagovala na písemnou výzvu žalobkyně, aby stanovila termín prohlídky nemovitosti, a tím porušila svou smluvní povinnost. Žalovaná se proti rozhodnutí odvolala. Odvolací soud rozhodnutí soudu prvního stupně změnil, protože došel k rozdílnému posouzení určitosti právní povinnosti. Žalobu tedy zamítl. Žalobkyně však podala dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu.

Nejvyšší soud pak konstatoval, že „porušení jakéhokoliv závazku zájemce vyplývajícího mu ze smlouvy“ nezanechává jako vyjádřený smluvní projev vůle žádné nejasnosti o tom, splnění kterých povinností bude smluvní pokuta zajišťovat. Účastnice tak ohraničily smluvní povinnosti... Požadavek určitosti vymezení povinností, zajištěných smluvní pokutou, je naplněn nejen v případě, jsou-li zajišťované povinnosti výslovně jednotlivě individualizovány, nýbrž i v situaci, je-li smluvní pokuta sjednána pro případ porušení povinností, tvořících ucelený a identifikovatelný soubor, aniž by bylo případné porušení jednotlivých povinností ve smlouvě konkretizováno. Dovolací soud tak rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řešení.⁶⁹

---

⁶⁸ PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Vyd. 1., Praha, C.H. Beck, 2006, str. 23.

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2012, sp. zn. 32 Cdo 493/2011.

4.2.3 Povaha plnění smluvní pokuty

OZ přinesl změnu v podobě výslovného zakotvení možného plnění smluvní pokuty v nepeněžní formě. V tomto směru navázal na obecný zákoník občanský. Smluvní strany si mohou domluvit, že smluvní pokuta bude plněna ve formě *dare, facere, omittere i pati*, přičemž *dare* může být ve formě peněžité i nepeněžité.⁷⁰

Oproti SOZ tak došlo ke změně, neboť ten výslovně připouštěl pouze peněžité plnění. Obchodní zákoník rovněž předpokládal jen peněžní plnění.⁷¹ Také judikatura Nejvyššího soudu byla konzistentní a držela se výkladu, že plnění smluvní pokuty je realizováno v peněžité formě (například rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 29 Cdo 969/99⁷²).

Při interpretaci ustanovení o plnění ze smluvní pokuty v SOZ i v obchodním zákoníku se vycházelo z restriktivního výkladu slovesa „platit“. Výsledek pak byl, že možné je pouze peněžní plnění. Ale odborná veřejnost⁷³ připouštěla i plnění nepeněžité.⁷⁴

Podle Lucie Piechowiczové zde vlastně ani k žádné změně ohledně nepeněžitého plnění s přijetím OZ nedošlo, pouze byla tato varianta plnění výslovně uzákoněna.⁷⁵ „*Ani přes dikci příslušných dispozitivních ustanovení občanského a obchodního zákoníku (hovoří se o „placení“ smluvní pokuty) není vyloučeno, aby si strany sjednaly smluvní pokutu v jiné než peněžité formě: zejména ve formě peněžně ocenitelného naturálního plnění (např. poskytnutí určitého počtu výrobků nebo rozsahu služeb navíc zdarma, sankční umožnění penězi ocenitelného výkonu práv dlužníka věřitelem na určitou dobu zdarma apod.)*.“⁷⁶ Josef Bejček dále uvedl, že s nepeněžitým plněním smluvních pokut

---

⁷⁰ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 33.

⁷¹ PLÍVA Stanislav: *Obchodní závazkové vztahy*, Praha, ASPI, 2006, str. 91.

⁷² Dovolací soud zde konstatoval, že smluvní pokuta je peněžitá částka, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. května 1999, sp. zn. 29 Cdo 969/99.

⁷³ Srov. PATĚK Daniel. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích. Vyd. 1.* Praha, C. H. Beck, 2006, str. 48

⁷⁴ ČERNÁ Stanislava in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek V, (§1721 až 2520)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 589.

⁷⁵ PIECHOWICZOVÁ Lucie in BEZOUŠKA Petr, PIECHOWICZOVÁ Lucie: *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*, Olomouc, ANAG, 2013, str. 290.

⁷⁶ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 5. vyd.*, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 156.

počítají i daňové předpisy, které takové plnění neberou jako bezúplatný dar, ale jako smluvní pokutu, již je možné zahrnout do nákladů.⁷⁷

Ohledně věcného plnění - přípustná je jak individuálně, tak druhově určená věc, zastupitelná či nezastupitelná.

Pokud má být plnění nepeněžité, je velmi důležité určit peněžní ekvivalent nepeněžitého plnění již při sjednávání smluvní pokuty, aby se předcházelo případným sporům o její výši. Problém zde může vyvstat s tím, jak se bude ohodnocovat výše smluvní pokuty v případě sporu, když nebude stanoven tento peněžní ekvivalent a dlužník navrhne soudu moderaci smluvní pokuty.

Využitelnost nepeněžitého plnění však přeci jen není tak široká, a tak se dá předpokládat, že i nadále bude forma peněžního plnění převažovat.

4.2.4 Určení výše smluvní pokuty

Výše smluvní pokuty nebo alespoň způsob určení výše je *conditio sine qua non* ujednání o smluvní pokutě. Velmi často bývá smluvní pokuta sjednána jako předem dohodnutá a neměnná fixní částka. Její výše se však také může vázat na okolnosti pro účastníky významné, jejichž hodnoty nejsou v době uzavření smlouvy známy. Není proto podmínkou, aby výše smluvní pokuty byla přesně určena v okamžiku, kdy se sjednává, ale musí být přesně stanoven způsob zjištění její výše. Ten způsob určení může být procentní sazba z určité částky, ale i konkrétní peněžní suma za každý den prodlení.⁷⁸ Určení způsobu zjištění výše smluvní pokuty představuje, z hodnoty jakých veličin a jakým výpočtem bude výše smluvní pokuty vytyčena.⁷⁹

Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích udal jisté mantinely toho, co je ještě dostatečně určitý způsob stanovení výše smluvní pokuty a co už nikoli. V rozsudku, sp. zn. 33 Cdo 3008/2009, řekl, že ujednání smluvníků o tzv. procentuální smluvní pokutě je neurčité, pokud je v textu sice přesně stanovena procentuální sazba, ovšem není jednoznačně vyspecifikován základ, z kterého se bude smluvní pokuta počítat.⁸⁰ Ve svém dalším rozhodnutí, sp. zn. 23 Cdo 1242/2007, Nejvyšší soud konstatoval, že sjednání smluvní pokuty ve výši

⁷⁷ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd., Praha, C. H. Beck, 2010, str. 156.

⁷⁸ ROZEHNAL Aleš in KINDL Milan, ROZEHNAL Aleš: *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2014, str. 273.

⁷⁹ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 162.

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2011, sp. zn. 33 Cdo 3008/2009.

hrubého ročního příjmu zaměstnance není určité, pokud není jasný rok, ze kterého se při výpočtu vychází.⁸¹

Je možné navázat sjednání smluvní pokuty na běh času. Pokud se strany na tomto dohodnou, je nezbytné sjednat procentní částku za každý den či měsíc, případně rok prodlení – tj. jako u úroků z prodlení.⁸²

4.3 Jak vykládat ustanovení o smluvní pokutě

OZ hovoří v § 555 – 558 o zásadách, které mají být použity při výkladu právních jednání. Tyto výkladové zásady se samozřejmě budou vztahovat i na ujednání o smluvní pokutě.

Právní jednání se posuzuje podle obsahu. Pokud někdo zastírá jedním právním jednáním jiné, bude obsah posouzen podle pravého obsahu ujednání. Dále je zakotveno pravidlo, že pokud je obsah jednání vyjádřen slovy nebo jinak, bude se vykládat jednání podle úmyslu jednajícího, pokud byl tento úmysl druhé straně znám nebo pokud měla povinnost ho znát. Pokud však úmysl jednajícího nelze zjistit, bude projev vůle posouzen podle významu, který by mu běžně přikládala osoba v postavení adresáta projevu vůle. Při interpretaci projevu vůle bude přihlédnuto k praxi, jež byla mezi stranami zavedena, rovněž k tomu, co právnímu jednání předcházelo a co bylo poté stranami dojednáno.

V ustanovení § 557 OZ je zásada *contra proferentem*, tj. má-li nějaký výraz použitý v právním jednání vícero významů a je-li pochybnost o smyslu v konkrétním případě, vyloží se k tíži toho, kdo výrazu použil jako první.

Pokud jde o právní styk s podnikatelem, bude v pochybnostech přisouzen výrazu takový význam, který se užívá v takovém styku pravidelně. Pokud druhá strana není podnikatelem, nese ten, kdo se toho dovolává, důkazní břemeno a musí prokázat, že druhá strana význam zná. Jde-li o právní jednání mezi podnikateli, zde se vychází z obecných obchodních zvyklostí, případně ze zvyklostí určitého odvětví, ale strany mohou takový výklad smluvně vyloučit, případně tak může učinit zákon. Není-li stanoveno jinak, má obchodní zvyklost přednost před ustanovením zákona, pokud tento nemá donucující účinky. Podnikatel se může zvyklosti dovolat, když prokáže, že druhá strana určitou zvyklost musela znát a s postupem podle ní byla srozuměna.

---

⁸¹ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 168, ISBN 978-7478-330-2

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. května 1999, sp. zn. 29 Cdo 969/99.

Není na závalu, pokud ujednání o smluvní pokutě bude pojmenováno chybně nebo výrazem, který zákon výslovně neuvádí. Tomáš Tintěra poukazuje na judikaturu Nejvyššího soudu, který ve svých rozhodnutích zpravidla akceptuje i výraz „storno“, „penále“, „sankce“, „poplatek“, „propadnutí jistoty“ a jiné.⁸³

Stejně tak neznamená, že ujednání, které je jako smluvní pokuta označeno, musí automaticky smluvní pokutu představovat. V rozhodnutích Nejvyššího soudu je zdůrazněno, že výkladem lze obsah právního jednání zjišťovat, nelze jím však nahrazovat projev vůle stran, či jej měnit nebo doplňovat. Jestliže se výkladem projevů vůle nepodaří nejasnost odstranit, teprve potom bude ujednání považováno za neplatné pro neurčitost.⁸⁴

Ujednání o smluvní pokutě, která je sjednána pro případ odstoupení od smlouvy, se někdy dá vykládat jako ujednání o odstupném, musí být však patrné, že strany nezamýšlely sjednat skutečně smluvní pokutu.⁸⁵

„Jestliže si strany ujednaly, že v případě, že jedna z nich poruší svoji povinnost a druhá pak z tohoto důvodu odstoupí od smlouvy, a pro případ odstoupení od smlouvy druhou stranou jí je strana první povinna zaplatit smluvní pokutu, nelze to jako ujednání o odstupném vyložit ani při sebelepší vůli. Osoba, která má zaplatit odstupné, je osobou, která od smlouvy odstupuje.“⁸⁶

4.4 Objektivní odpovědnost

Jak bylo výše řečeno, SOZ byl postaven na subjektivní odpovědnosti za porušení smluvní povinnosti. Byla to dispozitivní úprava, a tak se strany mohly domluvit, že dlužník bude plnit i v případě nezaviněného porušení. Obchodní zákoník však předpokládal objektivní odpovědnost a dokonce vyloučil možnost zbavit se povinnosti platit smluvní pokutu pro nedostatek zavinění při porušení zasmluvněné povinnosti.⁸⁷

OZ si převzal úpravu z obchodního zákoníku, a tak ustanovení o smluvní pokutě vychází z absolutního objektivního principu. *„Právo na smluvní pokutu vzniká již porušením smluvené povinnosti bez ohledu na okolnosti a příčiny, které k porušení vedly. Není rozhodné, zda byla porušená povinnost obsahem právního vztahu mezi podnikateli či nepodnikateli. Ani vznik škody není podmínkou vzniku*

⁸³ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 88.

⁸⁴ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 55.

⁸⁵ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 89.

⁸⁶ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 89.

⁸⁷ PLÍVA Stanislav: *Obchodní závazkové vztahy*, Praha, ASPI, 2006, str. 91-92.

pohledávky na smluvní pokutu. Stejně tak nemají na vznik povinnosti uhradit smluvní pokutu vliv objektivní nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky (tzv. liberační důvody, dříve § 374 obch. zák.).“⁸⁸

V OZ jde taktéž o dispozitivní úpravu a strany mají možnost si sjednat, že plnění smluvní pokuty může být kryto zaviněním, také je přípustné, aby si strany stanovily intenzitu zavinění (úmyslné či nedbalostní), formulace pak může vypadat například „pro hrubé porušení“, „pro zvlášť závažné porušení smluvní povinnosti“, „byť z nedbalosti“.

4.5 Smluvní pokuta v pracovní smlouvě

Občanský zákoník má vůči zákoníku práce subsidiární roli. V případě použití smluvní pokuty v pracovním právu dochází v § 4b odstavci druhém zákoníku práce k omezení oproti OZ. Jde o ustanovení kogentní povahy a nelze se tedy od něj smluvně odchýlit. Ustanovení § 346b zákoníku práce zakazuje zaměstnavateli uložit a požadovat po zaměstnanci za porušení povinností, které zaměstnanci vyplývají z pracovněprávního vztahu⁸⁹, peněžní postihy, tento zákaz se nevztahuje na škody, za které zaměstnanec odpovídá.

Jediné ustanovení, které jasně dovoluje zaměstnavateli se zaměstnancem sjednat ujednání o smluvní pokutě, je obsaženo v ustanovení o konkurenční doložce, konkrétně v § 310 zákoníku práce. Ovšem v § 147 v odstavci třetím zákoníku práce je zákaz použití srážek ze mzdy ve prospěch zaměstnavatele na úhradu smluvních pokut. Podle Petra Bezoušky se toto ustanovení netýká smluvní pokuty z konkurenční doložky, takže zákoník práce musí předpokládat ujednání smluvních pokut i mimo § 310. Dovojuje to z užití terminologie. Placení smluvní pokuty z konkurenční doložky je možné až po skončení pracovního poměru, kdy zaměstnanec již od zaměstnavatele nedostává žádnou mzdu.⁹⁰

Konkurenční doložkou se zaměstnanec zavazuje, že po odchodu od zaměstnavatele, se kterým je tato doložka sjednána, nebude po určitou dobu, maximálně však 1 rok, vykonávat výdělečnou činnost, která je svým charakterem soutěžní povahy vůči tomuto zaměstnavateli. Pro zaměstnavatele z toho plyne povinnost platit během doby, kdy zaměstnanec plní svůj dluh z konkurenční

---

⁸⁸ ČERNÁ Stanislava in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek V, (§1721 až 2520)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 589.

⁸⁹ Práva a povinnosti zaměstnance jsou uvedeny v § 106 zákoníku práce, zákon č. 262/2006 Sb.

⁹⁰ BEZOUŠKA Petr in HŮRKA Petr a kol.: *Pracovní právo*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2011, str. 73.

doložky, opět tedy maximálně 1 rok, platit zaměstnanci za každý měsíc plnění tohoto dluhu přiměřené peněžité vyrovnání, jež odpovídá nejméně jedné polovině průměrného měsíčního výdělku. Režim vyplácení této kompenzace je na dohodě stran.

Zaměstnavatel nemá šanci sjednat konkurenční doložku s každým zaměstnancem, ale pouze s takovým, po kterém to lze spravedlivě požadovat. Je přípustné konkurenční doložkou zavázat tedy jen takové zaměstnance, kteří u zaměstnavatele nabyli informace, poznatky, znalosti o pracovních a technologických postupech, a mohli by jejich využitím u jiného zaměstnavatele značně ztížit činnost původního zaměstnavatele. K této problematice se vyjádřil Vrchní soud v Praze ve svém rozsudku, sp. zn. 6 Cdo 105/94. Zaměstnavatel sjednal konkurenční doložku se zaměstnanci, u kterých nebyly splněny zákonné podmínky, a tak šlo o neplatný právní úkon.⁹¹

Sjednání smluvní pokuty v konkurenční doložce není obligatorní. Strany se mohou dohodnout, že tohoto institutu nevyužijí. Pokud však zaměstnanec svou povinnost vyplývající z konkurenční doložky poruší a je-li smluvní pokuta ujednána, zaplacením smluvní pokuty zaměstnavateli zaniká zaměstnancův dluh. Podle OZ primárně dluh zaplacením smluvní pokuty nezaniká, takže v tomto ohledu zákoník práce vybočuje. Výše smluvní pokuty musí odpovídat významu nabytých znalostí u zaměstnavatele. Zde se do hry dostává OZ coby podpůrný pramen pracovního práva, protože v případě sjednání nepřiměřené výše smluvní pokuty může zaměstnanec navrhnout soudu snížení smluvní pokuty prostřednictvím soudní moderace. Zaměstnavatel si tak musí dát pozor, aby výše smluvní pokuty, popřípadě způsob stanovení výše smluvní pokuty, byly adekvátní, aby se tak vyvaroval případnému soudnímu zásahu. Vzhledem k subsidiaritě OZ k zákoníku práce lze předpokládat, že při moderaci může soud dospět nejen ke snížení plnění, ale také bude moci rozhodnout o zvýšení plnění z konkurenční doložky, pokud zjistí hrubý nepoměr ve vzájemném plnění, tedy pokud shledá důvody pro uplatnění právního institutu neúměrného zkrácení.

Dohoda o konkurenční doložce musí být v písemné podobě, stejně tak případné odstoupení od této dohody či výpověď, totéž se vztahuje i na ustanovení o smluvní pokutě. V tomto směru je tedy zákoník práce přísnější než OZ. Doložka může být vtažena přímo do pracovní smlouvy, tj. už při sjednávání pracovního

---

⁹¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. ledna 1995, sp. zn. 6 Cdo 105/94.

poměru. Dohodnout se na konkurenční doložce je možné i během trvání pracovního poměru, dokonce i před uplynutím zkušební doby, byla-li sjednána.⁹²

Zákoník práce v § 311 vyloučil možnost použití konkurenční doložky pro pracovníky škol a školských zařízení zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí a dobrovolným svazkem obcí, jehož předmětem činnosti jsou úkoly v oblasti školství, a na pedagogické pracovníky v zařízeních sociálních služeb, jež konkretizuje § 34 a § 115 písmeno d) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

4.6 Smluvní pokuta v nájemních smlouvách

Za účinnosti SOZ bylo možné a velmi běžné sjednávat smluvní pokutu v nájemních smlouvách. Od 1. 1. 2014, tedy od účinnosti současného OZ, to již není možné. Na začátku práce byl zmíněn § 2239. Jde o zakázaná ujednání v nájemních smlouvách, nikoli však ve všech smlouvách o nájmu. Zakázané ujednání se týká pouze smluv o nájmu bytu či domu. § 2239 v první větě souvětí říká, že se nepřihlíží ke sjednanému ujednání, kterým je nájemci uložena povinnost platit smluvní pokutu pronajímateli. Pronajímatel má možnost vymáhat po nájemci zaplacení náhrady škody.⁹³ Rovněž po nájemci může požadovat zaplacení úroků z prodlení za pozdní platbu nájemného, ale nemůže vedle toho vyžadovat zaplacení smluvní pokuty, i když mimo nájemní smlouvy k bytu či domu to přípustné je.⁹⁴

Pokud by však došlo ke sjednání smluvní pokuty, šlo by o zdánlivé jednání podle § 554 OZ, jako k takovému by se k němu nepřihlíželo.⁹⁵

4.7 Spotřebitelské smlouvy a smluvní pokuta

Spotřebitelské smlouvy jsou další z řady smluv, ve kterých je smluvní pokuta hojně využívána. Spotřebitelské smlouvy jsou smlouvy uzavírané mezi podnikatelem (vymezení v § 420 an. OZ) a spotřebitelem (§ 419 OZ).⁹⁶ Nejčastěji

---

⁹² HŮRKA Petr a kolektiv: *Pracovní právo v bodech s příklady*, 4., aktualizované vydání, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2014, str. 25.

⁹³ KABELKOVÁ Eva a HULMÁK MILAN in HULMÁK Milan a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014), Komentář. 1. vydání.* Praha, C. H. Beck, 2014, str. 352 - 353.

⁹⁴ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 56.

⁹⁵ KABELKOVÁ Eva a HULMÁK MILAN in HULMÁK Milan a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014), Komentář. 1. vydání.*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 353.

⁹⁶ RABAN Přemysl in RABAN Přemysl a kolektiv: *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*, Brno, Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, str. 50.

se jedná o smlouvy kupní, smlouvy o dílo aj. Spotřebitel vystupuje jako slabší strana, proto mu zákonodárce přiznává více práv, zatímco podnikatel má více povinností. Ochrana spotřebitele je upravena v řadě právních předpisů, ať českých, tak evropských⁹⁷. Spotřebitel požívá vyšší právní ochrany. Je-li ve spotřebitelské smlouvě sjednána smluvní pokuta pro porušení povinnosti na straně dodavatele (podnikatele), není důvod pohlížet na tuto smluvní pokutu přísněji, než na jinou smluvní pokutu, která je sjednána v občanskoprávním smluvním vztahu. Omezení ustanovení o smluvní pokutě může spočívat ve výši smluvní pokuty či v povinnostech, které jsou smluvní pokutou utvrzeny. Ohledně utvrzovaných povinností může být nepřiměřenost spatřována v neadekvátním počtu povinností, což může vyvolat nerovnováhu ve vzájemných právech a povinnostech, nebo jsou utvrzovány nesplnitelné povinnosti, jež nemá spotřebitel šanci vyplnit.⁹⁸

Nejvyšší soud se ve svém rozsudku, sp. zn. 33 Cdo 4601/2008, zabýval platností ujednání o smluvní pokutě podle § 55 a 56 SOZ (pojednávaly o právech spotřebitele). Žalobce a žalovaný mezi sebou uzavřeli dne 6.1.2006 „Zprostředkovatelskou smlouvu o zajištění zájemce na koupi nemovitosti“ (dále jen „zprostředkovatelská smlouva“. V této smlouvě se žalobce zavázal zprostředkovat žalovanému jakožto zájemci příležitost uzavřít kupní smlouvu (případně smlouvu o budoucí kupní smlouvě), kterou by byly specifikované nemovitosti za kupní cenu 5.450.000 Kč převedeny na třetí osobu. Žalovaný se zavázal zaplatit žalobci provizi, a to 200.000 Kč, za podmínek stanovených ve smlouvě.

Smlouvou byl žalobce zmocněn k výhradnímu zastoupení žalovaného ohledně prodeje daných nemovitostí, smlouva byla uzavřena na dobu určitou do 30. 6. 2006. Před uplynutím této doby mohla být smlouva ukončena splněním předmětu smlouvy, případně dohodou. Dále bylo ve smlouvě ujednáno, že pokud nebyla smlouva alespoň měsíc před koncem uplynutí lhůty vypovězena, automaticky se prodloužovala o další tři měsíce. Žalovanému ze zprostředkovatelské smlouvy vyplývala povinnost, že nemovitosti nebudou k prodeji nabízeny prostřednictvím třetích osob a že případné zájemce o koupi, o

---

⁹⁷ Z české úpravy je to především zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ale i NOZ, dále například zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru; z evropské legislativy například směrnice Rady č. 93/13/EHS z 5. dubna 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnice 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010.

⁹⁸ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 43.

kterých bude žalovaný vědět, odkáže bez dalšího na zprostředkovatele, tj. na žalobce. Pro případ porušení této povinnosti byla pro žalovaného sjednána sankce v podobě smluvní pokuty, a to ve výši 200.000 Kč.

Dne 26. 6. 2006 byla dopisem ze strany žalovaného smlouva vypovězena. Žalobce výpověď akceptoval, takže smlouva končila 30. 9. 2006. Během srpna a září měl žalobce pro žalovaného 4 zájemce o koupi. Žalovaný však 17. 7. 2006 uzavřel kupní smlouvu s M. M. na dané nemovitosti, sjednaná cena byla 4.000.000 Kč. Téhož dne pak byl dán na katastr nemovitostí návrh na vklad vlastnického práva. Tento návrh byl 9. 10. 2006 účastníky vzat zpět, řízení o vkladu bylo 11. 10. 2006 zastaveno. 9. 10. 2006 uzavřeli žalovaný s M. M. novou kupní smlouvu na předmětné nemovitosti, na základě této nové kupní smlouvy již bylo vloženo vlastnické právo M. M. do katastru nemovitostí. Žalobce vyzval dvěma dopisy žalovaného k zaplacení smluvní pokuty s odkazem na porušení smluvní povinnosti žalovaného. V soudním sporu Okresní soud v Benešově a Krajský soud v Praze daly žalobci za pravdu a přikázali mu smluvní pokutu zaplatit. Žalovaný však podal dovolání a Nejvyšší soud věc právně posoudil jinak. Konstatoval, že sice samotné ujednání o smluvní pokutě není samo o sobě nepřiměřené a nezpůsobuje nerovnováhu mezi stranami, ale smlouva jako celek je koncipována tak, že dochází k výraznému nerovnocennému právnímu vztahu, a to k újmě spotřebitele.⁹⁹

OZ v ustanovení § 1813 zakotvil vyvratitelnou domněnku ohledně zakázaných ujednání, která by měla založit nerovnováhu práv a povinností stran v neprospěch spotřebitele, ustanovení zároveň stanovuje výjimku, že se neužije v případě ujednání o předmětu plnění či ceně, pokud jsou spotřebiteli předloženy jasným a srozumitelným způsobem. Následující paragraf demonstrativně vyjmenovává zakázaná ujednání ve spotřebitelských smlouvách.

U spotřebitelských smluv jsou často zmiňovány termíny dobré mravy, dobrá víra, poctivý obchodní styk. Je kladen důraz na jejich dodržování. V souvislosti se spotřebitelskými smlouvami a poctivým obchodním stykem je nutné zmínit se o všeobecných obchodních podmínkách. Ty bývají buď součástí smlouvy, jsou do smlouvy přímo vloženy, ale mnohem častěji jsou obsaženy v příloze tvořící nedílnou součást smlouvy (tzv. včleňovací doložka).

Ústavní soud se ve svém nálezu ze dne 11. 11. 2013 zabýval uplatněním všeobecných podmínek ve spotřebitelských smlouvách. Mimo jiné se zmínil o

---

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. září 2010, sp. zn. 33 Cdo 4601/2008.

zásadě poctivosti, která se má projevovat v textu spotřebitelské smlouvy, zvláště u smlouvy formulářového typu tak, že „*má být pro průměrného spotřebitele dostatečně čitelný, přehledný a logicky uspořádaný*“. Ale předně konstatoval: „*v rámci spotřebitelských smluv ujednání zakládající smluvní pokutu (podobně jako rozhodčí doložka) zásadně nemohou být součástí tzv. všeobecných obchodních podmínek, nýbrž toliko spotřebitelské smlouvy samotné (listiny, na niž spotřebitel připojuje svůj podpis)*“. Zároveň byly uvedeny příklady výjimek z tohoto pravidla, tak například smlouva o přepravě osob dle vyhlášky č. 175/2000 Sb., o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu.¹⁰⁰

4.8 Smluvní pokuta ve smlouvách na dodávku zemního plynu z pohledu dodavatele

Smlouvy na dodávku zemního plynu jsou nejčastěji uzavírány s domácnostmi, tedy se spotřebiteli, a platí na ně všechna ustanovení o spotřebitelských smlouvách. Méně početná skupina zákazníků je tvořena podnikateli. V plynárenském odvětví se zákazníci dělí do kategorií podle velikosti odebraného množství plynu a podle toho, zda jde o nepodnikající fyzickou osobu či o podnikatele.

První kategorií jsou domácnosti. Jde o ty zákazníky, jejichž odběr zemního plynu slouží pro jejich osobní potřebu. Další kategorií jsou maloodběratelé, což jsou podnikatelé, ale nejsou to velkoodběratelé, střední odběratelé, jejich roční odběr zemního plynu nepřevyšuje 630 MWh. Další kategorií tvoří střední odběratelé, což jsou rovněž podnikatelé, jejichž roční odběr už převyšuje 630 MWh, ale odebírají méně než 4 200 MWh. Poslední kategorii představují velkoodběratelé. To jsou podnikatelé s ročním odběrem zemního plynu nad 4 200 MWh.¹⁰¹

V těchto smlouvách bývají samozřejmě často utvrzovány povinnosti ohledně včasného zaplacení dlužných částek. Smluvní pokuta může mít podobu fixní částky za každý den prodlení nebo podobu procentní sazby z dlužné částky za každý den prodlení.¹⁰²

---

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 21. listopadu 2013, 1. ÚS 3512/11.

¹⁰¹ Vyhláška o Pravidlech trhu s plynem, předpis č. 365/2009 Sb., příloha č. 2 – Kategorizace zákazníků.

¹⁰² Srov. EP ENERGY TRADING, *Obchodní podmínky dodávky plynu číslo 2/2014*, čl. 7, bod 7.1, citováno dne 27. 3. 2015, dostupné na www.epet.cz

Dále zde můžeme najít utvrzovanou povinnost na stejné smluvní období neuzavírat paralelní smluvní vztah s jiným dodavatelem pro tatáž odběrná místa. V tomto případě bývá smluvní pokuta vyjádřena fixní částkou za odběrné místo, ale pouze pro odběrná místa, která patří do kategorie maloodběratel či domácnost.¹⁰³ Pro kategorie velkoodběratel a střední odběratel může být ta samá smluvní povinnost utvrzena smluvní pokutou, která však již není vyčíslena konkrétní částkou, ale způsobem určení smluvní pokuty (například „*součin sjednané hodnoty dodávky plynu a ceny 250 Kč/MWh, pro každé odběrné místo, pro něž je porušena povinnost zákazníka*“).¹⁰⁴

---

¹⁰³ Srov. EP ENERGY TRADING, *Všeobecné obchodní podmínky dodávky plynu číslo 1/2014*, čl. 7, bod 7.3, citováno dne 27. 3. 2015, dostupné na www.epet.cz; srov. PRAŽSKÁ PLYNÁRENSKÁ, *Obchodní podmínky dodávky zemního plynu platné od 1. 1. 2014*, čl. IX, citováno dne 27. 3. 2015, dostupné na www.ppas.cz

¹⁰⁴ Srov. EP ENERGY TRADING, *Obchodní podmínky dodávky plynu číslo 2/2014*, čl. 7, bod 7.3, citováno dne 27. 3. 2015, dostupné na www.epet.cz

5. Výše a moderace smluvní pokuty

Tato kapitola bude o soudní moderaci, tedy o podmínkách, který musí být splněny, také o dobrých mravech, v souvislosti s limity soudní moderace bude vyložena náhrada škody a její vztah ke smluvní pokutě a také restaurovaný právní institut neúměrného zkrácení.

5.1 Podmínky pro soudní moderaci

Moderace smluvní pokuty je nástroj, jímž dál zákonodárce soudu pravomoc korigovat autonomii vůle stran, jde vlastně o zákonné prolomení této soukromoprávní zásady. Účelem má být možnost soudu přizpůsobit svým rozhodnutím výši smluvní pokuty konkrétním okolnostem toho kterého případu.¹⁰⁵

Jak už jsem výše vzpomenula, SOZ soudní moderaci nepřipouštěl, takže shledal-li soud, že je smluvní pokuta nepřiměřeně vysoká, ujednání o smluvní pokutě nebylo možné aplikovat, protože bylo v rozporu s dobrými mravy. Rovněž už bylo zmíněno, že pro rozpor s dobrými mravy teorie rozeznává situace, kdy je posuzováno samotné ustanovení o smluvní pokutě nebo se zkoumá výkon práva na zaplacení smluvní pokuty. Nejvyšší soud v rozsudku, 33 Cdo 296/2008, došel k závěru, že v občanskoprávních sporech nebyla soudní moderace možná, soud při svém rozhodování mohl dojít pouze k výsledku, že výkon práva je v souladu či v rozporu s dobrými mravy.¹⁰⁶ Totéž platilo o ujednání o smluvní pokutě.

Úprava obchodního zákoníku pak si vzala předlohu z ustanovení § 194 zákoníku mezinárodního obchodu. Již tam bylo zakotveno právo soudu nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu snížit při zohlednění hodnoty a významu předmětu závazku, a to až do výše skutečné škody.¹⁰⁷

Obchodní zákoník se vztahoval na podnikatele, na ty byly kladeny přísnější požadavky při zavazování se než na nepodnikatele. Podnikatelé si měli být vědomi dopadů, které pro ně přicházely v úvahu v případě zajištění povinnosti smluvní pokutou, proto v případě neúměrně vysoké smluvní pokuty dal zákonodárce přednost soudní moderaci, a tím zachování platnosti právního

---

¹⁰⁵ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol.: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd., Praha, C. H. Beck, 2010, str. 154.

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. ledna 2010, sp. zn. 33 Cdo 296/2008.

¹⁰⁷ PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Vyd. 1., Praha, C. H. Beck, 2006, str. 73.

jednání, před automatickým vyloučením ustanovení pro rozpor s dobrými mravy.¹⁰⁸

Autoři OZ přebírali a modifikovali úpravu z obchodního zákoníku. OZ o soudní moderaci hovoří v § 2051: „Nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud na návrh dlužníka snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti až do výše škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením té povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody, vznikne-li na ni později právo, je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty.“

Zdeněk Kovařík ještě uvedl, že vůbec prvotním předpokladem pro moderaci smluvní pokuty je platnost a vymahatelnost smluvní pokuty.¹⁰⁹

Zákon pro využití soudní moderace vyžaduje kumulativní splnění dvou základních podmínek, bez nichž by moderace smluvní pokuty nebyla přípustná. V první řadě je to návrh dlužníka na soudní moderaci a ve druhé pak nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta.

Rozhodnutí soudu snížit smluvní pokutu je konstitutivní povahy, protože rozhodnutím se mění (snižuje) nárok věřitele na výši plnění ze smluvní pokuty. Dohodou stran nelze vyloučit právo soudu moderovat, jde o kogentní normu.¹¹⁰

Obchodní zákoník v § 760 říkal, že ustanovení o závazkových vztazích, kde šlo o uplatnění práva u soudu, soudní řízení nebo soudní rozhodnutí, se přiměřeně použila i pro uplatnění práva před rozhodcem, pro rozhodčí řízení nebo pro rozhodčí nález, pokud byla v souladu s platnou rozhodčí smlouvou.

Stejně to pojal i OZ, který úpravu převzal do svého § 3017.

5.1.1 Návrh dlužníka

Obchodní zákoník dával soudu právo dle svého uvážení moderovat výši smluvní pokuty, do závazkového vztahu pak zasahoval z úřední povinnosti, tedy bez návrhu stran. Ve své podstatě to bylo právo „*poněkud výjimečné a antiliberalní*“. Soud tak mohl ochránit slabší stranu, která mohla být donucena přijmout neúměrně vysokou smluvní pokutu.¹¹¹

¹⁰⁸ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 267.

¹⁰⁹ KOVAŘÍK Zdeněk: *Smluvní pokuta, Právní rozhledy*, 7. ročník, 9/1999, C. H. Beck, str. 464.

¹¹⁰ ČERNÁ Stanislava in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek V, (§1721 až 2520)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 595.

¹¹¹ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol.: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 5. vyd.*, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 154.

V režimu obchodního zákoníku měl soud právo snížit hodnotu plnění ze smluvní pokuty. Ale i účastníci mohli ovlivnit rozhodnutí soudu. Dlužník však neměl nárok na snížení smluvní pokuty, soudu mohl dát pouze podnět pro moderaci smluvní pokuty.

Jistý vliv mohl mít i věřitel, protože nebyla a není ani nyní nikde zakotvena povinnost věřitele vymáhat smluvní pokutu, takže věřitel se mohl výkonu svého práva dobrovolně vzdát.¹¹²

Dnešní úprava v OZ však jako obligatorní podmínku pro soudní moderaci výslovně stanovuje, že soudu musí být dán podnět k moderaci, a to ze strany dlužníka.

Z pohledu procesního práva půjde o řízení sporné. Dlužník podává soudu návrh dle § 42 občanského soudního řádu, kde v odstavci čtvrtém jsou stanoveny obecné náležitosti takového podání. Na dlužníkův návrh soud zahájí řízení, ve kterém bude dlužník vystupovat jako žalobce a věřitel jako žalovaný. Společně s podáním návrhu žalobce dokládá důkazy pro svá tvrzení. Žalovaný rovněž navrhuje a provádí důkazy, které mají prokázat jeho pohled na věc.

Ve svém návrhu by měl dlužník uvést podmínky, za kterých byla smluvní pokuta sjednána. Vliv jistě bude mít, zda byl sjednán smluvní úrok z prodlení vedle smluvní pokuty, zda byla sjednána smluvní pokuta v podobě paušalizované náhrady škody, také zda vůbec nějaká škoda věřiteli vznikla. Důkazní břemene nese dlužník, věřitel vznik škody nebo případnou výši dokazovat nemusí.

Soud rozhoduje na základě zjištěného skutkového stavu. Standardně je soud při svém rozhodování vázán návrhem. Odchýlit se od návrhu, ať přisouzením něčeho jiného nebo přisouzením více, než bylo v návrhu, smí soud pouze v případě, že z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (§ 153 odstavec druhý občanského soudního řádu), což bude i případ moderace smluvní pokuty, kde bude rozhodovat s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti.

Návrh dlužníka na soudní moderaci by měl být vznesen už u soudu prvního stupně, ale může být učiněn i u odvolacího soudu, kde nebude podle stávající praxe posuzován jako nová skutečnost ve smyslu § 205a a § 211 občanského soudního řádu. Pokud dlužník nevyužije námitku nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty před soudem prvního stupně, neobstojí tento důvod, pokud bude

---

¹¹² KOVAŘÍK Zdeněk: *Smluvní pokuta*, *Právní rozhledy*, 7. ročník, 9/1999, C. H. Beck, str. 464.

uveden jako jediný odvolací důvod dle § 205 a § 205a občanského soudního řádu.¹¹³

5.1.2 Nepřiměřenost smluvní pokuty

Absolutní výše smluvní pokuty není legislativně upravena (podle Zdeňka Kovaříka je to dokonce nemožné¹¹⁴), ovšem výše smluvní pokuty by měla být adekvátní.

Smluvní pokuta by neměla sloužit jako nástroj k dosažení mimořádného zisku, ale měla by skutečně plnit funkce zajišťovací a prevenční, aby dostatečně motivovala smluvního partnera k řádnému plnění.¹¹⁵

„Uvážíme-li všechny výše uvedené funkce smluvní pokuty, to je funkci preventivní, uhrazovací i sankční na straně jedné a vezmeme-li v úvahu obrovské, rozmanité a předem nedefinovatelné spektrum jednotlivých povinností, které mohou být takto zajištěny, s jejich proměnlivým významem pro účastníky jak z hlediska obchodního, hospodářského, spotřebního nebo i jen prestižního, pak je jasné, že předem obecně určit, jak nejméně nebo jak nevyšší může být smluvní pokuta platně určena, vůbec nelze.“¹¹⁶

Zákon ani nemá snahu nějak určitě vymezit přiměřenou hranici smluvní pokuty. Tím je dán prostor pro uvážení soudu, jenž může vykládat ustanovení o smluvní pokutě vždy s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Proto je pak možné, aby někde byla výše smluvní pokuty označena za nemravnou a moderovala se (případně za účinnosti SOZ by bylo takto vadné ustanovení neplatné), zatímco jinde jde o adekvátní výši.

V rozsudku, sp. zn. 32 Odo 400/2004, Nejvyšší soud stanovil, že při posuzování přiměřenosti smluvní pokuty soud ještě nemusí přihlížet k hodnotě a významu zajišťované povinnosti.¹¹⁷

Pro posouzení přiměřenosti smluvní pokuty soud musí při své úvaze vycházet z okolností, jež tu byly v době sjednání smluvní pokuty. Soud nesmí zohledňovat skutečnosti, které nastaly až po uzavření ujednání o smluvní

¹¹³ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 78.

¹¹⁴ Srov. KOVAŘÍK Zdeněk: *Smluvní pokuta*, Právní rozhledy, 7. ročník, 9/1999, C. H. Beck, str. 461.

¹¹⁵ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol.: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd., Praha, C. H. Beck, 2010, str. 154.

¹¹⁶ KOVAŘÍK Zdeněk: *Smluvní pokuta*, Právní rozhledy, 7. ročník, 9/1999, C. H. Beck, str. 461.

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. ledna 2005, sp. zn. 32 Odo 400/2004.

pokutě.¹¹⁸ K nemožnosti přihlížet ke skutečnostem, které se objevily až po sjednání smluvní pokuty, se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém rozsudku, sp. zn. 23 Cdo 2192/2009.¹¹⁹

5.2 Moderace - možnost nebo povinnost soudu?

Jsou-li splněny podmínky pro soudní moderaci, tzn., že dlužník podal návrh na snížení smluvní pokuty a soud shledal, že výše pokuty je skutečně nepřiměřená, soud přistoupí k soudní moderaci.

Z dikce § 2051 OZ vyplývá, že soud „může“ snížit smluvní pokutu. Nejvyšší soud v rozsudku, sp. zn. 32 Cdo 3171/2008, však dovedl povinnost soudu moderovat, když ze skutkových zjištění vyplyne soudu oprávnění soudní moderace.¹²⁰ Dá se předpokládat, že tento judikát bude předlohou i pro soudní moderaci podle OZ.

Samozřejmě soud musí stále přihlížet k ujednáním zjevně se přičícím dobrým mravům dle § 588 OZ z úřední povinnosti. Ale už nemůže jen na základě svého uvážení do sporu vstoupit a moderovat, pokud to dlužník nenavrhne.

5.3 Soudní moderace

Rozhodne-li se soud smluvní pokutu moderovat, pak v této fázi už musí zohlednit hodnotu a význam zajišťované povinnosti.

Co to znamená? Hodnota utvrzované povinnosti bude snadno určitelná v případě peněžitého plnění, kterým bude smluvní povinnost utvrzena. Větší problém bude činit určení hodnoty v případě nepeněžitého plnění. Přesná hodnota plnění pak bude muset být nejspíše určována na základě znaleckých posudků.

Nelze však striktně stanovit, že hodnota plnění a smluvní pokuty musí být v relativním poměru. Jako příklad lze uvést situaci, že plnění smluvní povinnosti bude představovat dodání nějaké součástky, jejíž hodnota nebude nijak velká, ale z pohledu věřitele je podstatná a nezbytná pro další kompletaci stroje.

Význam zajišťované skutečnosti představuje více subjektivní kritérium. Jestliže jsou dány nějaké mimořádné okolnosti, které mají vliv na chápání obvyklého významu utvrzované skutečnosti, při soudní moderaci mohou být

---

¹¹⁸ LASÁK Jan in HULMÁK Milan a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 1292.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. Května 2011, sp. zn. 23 Cdo 2192/2009.

¹²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. listopadu 2008, sp. zn. 32 Cdo 3171/2008.

brány v potaz jen v případě, že tyto mimořádné okolnosti byly známy oběma stranám.¹²¹

Daniel Patěk uvádí další kritéria, která mohou ovlivnit rozhodnutí soudu při úvahách o rozsahu moderačního práva. Roli může hrát například hospodářská pozice smluvníků, důvody, na základě kterých byla výše smluvní pokuty určena, jak vypadá ujednání o smluvní pokutě, zda je součástí smlouvy, nebo je ujednání obsaženo ve všeobecných obchodních podmínkách, dále zda například byla sjednána náhrada škody vedle smluvní pokuty.¹²²

Nejvyšší soud se zabýval hlediskem „vyváženosti smlouvy“ při použití moderačního práva v rozsudku, sp. zn. 23 Cdo 1728/2010. Dovedil, že při úvahách o snížení smluvní pokuty je třeba vycházet pouze z kritérií daných zákonem. Zdůraznil, že je na vůli smluvních stran, aby se rozhodly, zda utvrdí smluvní povinnosti smluvní pokutou, rovněž je na jejich uvážení, co za povinnosti to bude a jak vysoká bude smluvní pokuta. Námitka „vyváženosti smlouvy“ nemá oporu v zákoně a není tedy důvodem pro snížení nepřiměřené smluvní pokuty.¹²³

V dalším rozsudku Nejvyšší soud judikoval, že soud nemůže založit moderační právo jen na zjištění, že věřitel má vedle nároku na smluvní pokutu ještě další majetková práva, která mu vznikla z porušení téže utvrzované povinnosti, pokud při tom nezohlední hodnotu a význam takové povinnosti.¹²⁴ Ale soudy při svém rozhodování o soudní moderaci zohledňují vznik škody a výši smluvní pokuty.¹²⁵

OZ tedy rozšířil možnost soudně moderovat výši smluvní pokuty i na občanskoprávní vztahy. Prostřednictvím tohoto institutu bude více dosahováno základní zásady, která je obsažena v § 3 odstavci druhém písmene d) OZ. Zde je stanoveno, že dané sliby zavazují a smlouvy mají být splněny. Soudy nyní budou moci upravovat výši smluvní pokuty a neplatnost ujednání o smluvní pokutě bude přicházet v úvahu až v případě dalších faktorů, nikoli pouze pro nepřiměřenost výše smluvní pokuty.

V rozsudku, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007, se Nejvyšší soud zabýval problematikou přiměřenosti smluvní pokuty a moderačním právem soudu.

---

¹²¹ PATEK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích. Vyd. I.*, Praha, C. H. Beck, 2006, str. 77.

¹²² PATEK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích. Vyd. I.*, Praha, C. H. Beck, 2006, str. 77 - 78.

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2011, sp. zn. 230 Cdo 1728/2010.

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2009, sp. zn. 32 Cdo 1002/2008.

¹²⁵ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 355.

Konstatoval, že rozhodnutí soudu o přistoupení k moderaci je výsledek rozhodovacího procesu. Nejprve soud řeší otázku nepřiměřenosti smluvní pokuty, kde soud hodnotí výši smluvní pokuty vzhledem ke konkrétním skutečnostem, a je na jeho uvážení, zda dojde k závěru, že výše smluvní pokuty je neadekvátní. Pokud dospěje k závěru, že moderovat bude, nastupuje další fáze rozhodování, kde se určí, v jaké výši bude smluvní pokuta ponížena. Limitující hranicí je náhrada škody.¹²⁶

5.3.1 Náhrada škody

Aby přibyla dlužníkovi povinnost plnit smluvní pokutu, respektive věřiteli nárok na smluvní pokutu, musí dojít k porušení povinnosti smluvním ujednáním utvrzené, a to způsobem předvídaným tímto ujednáním, a zároveň musí být ujednání o smluvní pokutě platné a účinné.¹²⁷

Ovšem podmínkou pro vznik nároku na smluvní pokutu nutně není vznik škody. Tím se ještě vracím k § 2048 OZ, který říká, že věřitel může požadovat smluvní pokutu i pro případ, že mu žádná škoda nebyla způsobena. SOZ ve svém § 544 odstavci prvním rovněž umožňoval věřiteli zajistit pohledávku smluvní pokutou i pro případ, že mu žádná škoda nevznikne. Smluvní pokuta má povětšinou reparační funkci, ale v případě, kdy žádná škoda nevznikne, bude plnit především funkce sankční a prevenční.

Škoda bývá definována jako majetková újma, která je vyjádřitelná v penězích. Újma na jmění se může projevit jako tzv. škoda skutečná nebo jako tzv. ušlý zisk. Škoda skutečná je v případě, kdy se majetek poškozeného zmenšil, zatímco ušlý zisk znamená, že se majetek poškozeného nerozrostl, ačkoli měl.¹²⁸

Ustanovení § 2048 OZ je dispozitivní povahy, proto budou mít smluvní strany příležitost si ve smlouvě určit, zda pro vznik nároku věřitele na smluvní pokutu je zapotřebí způsobení nějaké škody a nebude tedy postačovat pouze porušení smluvní povinnosti. Také si strany ve smluvním ujednání mohou modifikovat výši případné škody, kdy teprve dosažením určité hranice škody vznikne věřiteli nárok na plnění smluvní pokuty. Podle Daniela Patěka lze dokonce rozlišit i skutečnou škodu a ušlý zisk, avšak v praxi podle něj nelze

---

¹²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. října 2009, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007.

¹²⁷ PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Vyd. 1., Praha, C. H. Beck, 2006, str. 48.

¹²⁸ DOBEŠOVÁ Lenka in RABAN Přemysl a kolektiv: *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*, Brno, Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, str. 404.

omezení věřitelova práva tímto způsobem moc očekávat, neboť právě věřitel by musel unést důkazní břemeno ohledně prokázání vzniku škody, případně výši vzniklé škody, čímž by dobrovolně zhoršil svou pozici v daném závazkovém vztahu.¹²⁹

K věci se vyjádřil už prvorepublikový Nejvyšší soud. Prvním rozhodnutím, sp. zn. Rv I 421/30, Nejvyšší soud konstatoval, že nárok na zaplacení smluvní pokuty není vázán na důkaz, nebo alespoň tvrzení, že byla způsobena škoda.¹³⁰

V druhém rozhodnutí, sp. zn. Rv I 1404/31, Nejvyšší soud stanovil, že pro uplatnění nároku na zaplacení smluvní pokuty nepočítá s provedením důkazu, kterým by žalobce prokazoval, že mu skutečně vznikla škoda.¹³¹

V obecném zákoníku občanském byla podřazena smluvní pokuta pod náhradu škody, kde vlastně plnila funkci předem dohodnuté stanovené náhrady škody.¹³²

O smluvní pokutě se velmi často hovoří v souvislosti s tzv. paušalizovanou náhradou škody. Je to dáno její primární uhrazovací funkcí.

Paušalizovaná náhrada škody - „*tzv. liquidated damages (známa zejména ze zahraničí a mezinárodního obchodu)*“¹³³ - znamená, že věřitel dostane za porušení utvrzené povinnosti pouze smluvní pokutu a nebude mít nárok na náhradu škody. V západní Evropě (taktéž v common law, kde jsou primárně sankční ujednání vyloučena) je smluvní pokuta chápána právě jako paušalizovaná náhrada škody, dochází tak výrazně k potlačení sankční funkce a k převaze funkcí uhrazovací a zajišťovací. „*Smluvní pokuta tak historicky nastupuje vždy až v souvislosti se vznikem škody a při úvahách o aprobovanosti její výše se soudci zabývají primárně proporcionalitou mezi výši sjednané náhrady a maximální výší škody, kterou bylo možno v době uzavření smlouvy předvídat.*“¹³⁴

---

¹²⁹ PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích. Vyd. 1.*, Praha, C. H. Beck, 2006, str. 52.

¹³⁰ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 393.

¹³¹ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 387.

¹³² KOVAŘÍK Zdeněk: *Smluvní pokuta*, Právní rozhledy, 7. ročník, 9/1999, C. H. Beck, str. 454.

¹³³ ŠILHÁN Josef: *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace, 2. doplněné a rozšířené vydání*, Praha, C. H. Beck, 2011, str. 50.

¹³⁴ HRABEC Jan, *Výše smluvní pokuty ve světle poslední judikatury Nejvyššího soudu ČR*, citováno dne 5. 3. 2015, dostupné na: <http://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-smluvni-pokuty-ve-svetle-posledni-judikatury-nejvyssiho-soudu-cr-62298.html>.

Při dohodě o paušalizované náhradě škody se mají zohlednit všechny objektivně myslitelné škody způsobené případným porušením utvrzené povinnosti.¹³⁵

SOZ ve svém § 545 v odstavci druhém zakotvil pravidlo, že právo na náhradu škody, která vznikla porušením zajišťované povinnosti, k níž se vázala smluvní pokuta, nevzniklo, pokud byla tato škoda pokryta smluvní pokutou. Ve druhé větě pak bylo řečeno, že věřitel měl právo domáhat se náhrady škody, která přesahovala smluvní pokutu, ovšem jen na základě dohody mezi účastníky. Dispozitivnost úpravy však dovolovala stranám sjednat si, že vedle sebe mohly existovat jak náhrada škody, tak smluvní pokuta. V takovém případě pak byla smluvní pokuta sjednána spíše jako sankce za nesplnění povinnosti, protože reparační funkci zde plnila náhrada škody.¹³⁶

Obchodní zákoník řešil náhradu škody v kontextu smluvní pokuty v § 301. V tomto paragrafu nejdříve mluvil o nepřiměřeně vysoké smluvní pokutě, kterou mohl soud moderací snížit, a to až do výše škody, když ta byla zapříčiněna porušením smluvní povinnosti, vzniklé do doby soudního rozhodnutí. Vznikl-li nárok na náhradu škody později, poškozený byl oprávněn požadovat plnění do výše smluvní pokuty, pokud bylo prokázáno, že k porušení nedošlo kvůli okolnostem vylučujícím odpovědnost.

OZ se v § 2050 k náhradě škody postavil tak, že věřitel, pokud je sjednána smluvní pokuta, nemá právo na náhradu škody, která vznikla porušením povinnosti, k níž se smluvní pokuta vztahuje. Strany však opět mohou zákonnou úpravu smluvně upravit, takže může dojít k souběhu smluvní pokuty s náhradou škody.

Z předchozí právní úpravy vyplývalo, že případná škoda, jež mnohonásobně převýšila smluvní pokutu, byla pro věřitele nedobytná, pokud nebyl stranami sjednán odklon od právní úpravy. Pro věřitele bylo tedy nebylo jednoduché stanovit odpovídající výši smluvní pokuty.

Věřitelé, kteří si sjednávají smluvní pokutu se svými dlužníky, musí zvážit, co je pro ně výhodnější. Jestli je to vyšší smluvní pokuta, která bude zároveň limitem eventuální náhrady škody (ovšem v případě nulové škody bude představovat zisk), nebo naopak nižší smluvní pokuta, která zachová nárok na

---

¹³⁵ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 65.

¹³⁶ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 386.

náhradu škody, jež přesahuje smluvní pokutu. Samozřejmě nejvýhodnější z pohledu věřitele bude sjednání jak práva na smluvní pokutu, tak práva na náhradu škody.¹³⁷

Samozřejmě to nejlepší pro věřitele, bude méně výhodné pro dlužníka, a tak se dá předpokládat, že do budoucna této třetí varianty, tj. souběhu smluvní pokuty a náhrady škody, nebude příliš využíváno, neboť se tím bude zvyšovat šance dlužníka na soudní moderaci.

5.3.2 Dobré mravy

Otázka dobrých mravů je velmi důležitá pro celý systém soukromého práva.

V článku Jaroslava Salače je uvedeno následující: „*Dobré mravy totiž představují nejzazší korektiv smluvní svobody a mají vyjádřit princip souladu právního řádu se širším celospolečenským řádem. Musí tak v právním řádu odrážet mimoprávní hodnoty určité - české - společnosti na daném stupni jejího vývoje.*“¹³⁸ Daniel Patěk k dobrým mravům uvádí, že právní teorie se různí v pohledu na pojem i obsah dobrých mravů, ale často dochází ke shodě na tom, že u dobrých mravů jde o mimoprávní kategorii, „*jež netvoří ucelený soubor norem, ale kterou je třeba dovodit pro každý jednotlivý případ a následně pak určit, zda předmětný právní úkon nebo i lidské chování není s požadavky vyplývajícími z dobrých mravů v rozporu.*“¹³⁹

V odborné literatuře se můžeme setkat se dvěma základními otázkami, které v rozhodovací praxi nejsou zvláště rozlišovány. První je případ, kdy se ujednání o smluvní pokutě, ať celé či jen část, přičí dobrým mravům a je tedy neplatné. V druhém případě je v rozporu s dobrými mravy vymáhání práva na smluvní pokutu, vadný je tedy výkon subjektivního práva.¹⁴⁰

Je to určité etické minimum, jež je vyjádřeno v sankční normě, čímž koriguje chování stran.¹⁴¹

SOZ řešil rozpor ujednání o smluvní pokutě s dobrými mravy podle § 39, kdy právní jednání, která byla v rozporu se zákonem, zákon obcházela, nebo se

¹³⁷ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol.: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd., Praha, C. H. Beck, 2010, str. 157.

¹³⁸ SALAČ Jaroslav: *Rozpor s dobrými mravy a se zákonným zákazem*, iPrávník, citováno dne 5. 3. 2015, dostupné na www.ipravnik.cz.

¹³⁹ PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Vyd. 1., Praha, C. H. Beck, 2006, str. 42 - 43.

¹⁴⁰ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 63.

¹⁴¹ TICHÝ Luboš: *Obecná část občanského práva*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 246.

příčila dobrým mravům, byla neplatná. SOZ pro občanskoprávní spory ohledně smluvní pokuty neznal a nepřipouštěl soudní moderaci. Proto, shledal-li soud, že je smluvní pokuta vzhledem ke konkrétním okolnostem nepřiměřeně vysoká, nemravná, neměl jiné řešení, než ustanovení o smluvní pokutě prohlásit za neplatné pro rozpor s dobrými mravy (§ 39 SOZ).

Obchodní zákoník byl v tomto směru benevolentnější. Ve svém § 301 zakotvil možnost soudní moderace. Proto v obchodněprávních sporech nedocházelo tak často k neplatnosti ustanovení o smluvní pokutě pro nepřiměřenost její výše, jak tomu bylo v občanskoprávních případech. Nejvyšší soud se k tomuto vyjádřil ve svém rozsudku, sp. zn. 32 Cdo 1281/2008, kdy řekl, že existence nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty automaticky neukládá použití § 265 obchodního zákoníku¹⁴², ale má se využít právě postupu dle § 301 obchodního zákoníku, tj. soudní moderace.¹⁴³

Aby bylo ujednání o smluvní pokutě v obchodněprávním vztahu prohlášeno za neplatné, muselo mít ještě jiné právní vady, které nešlo zhojit následnou moderací soudu. Překážkami, kterými byla způsobena neplatnost ujednání o smluvní pokutě, mohly být okolnosti při sjednávání smluvní pokuty, když se přičily dobrým mravům.¹⁴⁴

OZ se o dobrých mravech zmiňuje hned v § 1 odstavci druhém, kde zákonodárce uvádí, že si osoby mohou vzájemná práva a povinnosti upravit, pokud to zákon výslovně nezakazuje, ovšem zakázána jsou ujednání, která porušují dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti. V § 2 odstavci třetím je řečeno, že právní předpis se musí vykládat a používat v souladu s dobrými mravy (...). Ustanovení § 545 uvádí, že právní jednání vyvolává následky – mimo jiné vycházející i z dobrých mravů. Další je § 547, který říká, že právní jednání musí svým obsahem a účelem odpovídat dobrým mravům i zákonu. O neplatnosti právního jednání je § 580, kdy neplatnost může být způsobena například rozporem s dobrými mravy. Na ujednání zjevně se přičícím dobrým mravům soud přihlíží *ex officio* jako na absolutně neplatná, což je uvedeno v § 588. Náhrada škody v souvislosti s porušením dobrých mravů je upravena v ustanovení § 2909.

---

¹⁴² Výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. května 2009, sp. zn. 32 Cdo 1281/2008.

¹⁴⁴ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 267.

Záležitost dobrých mravů ve spojení se smluvní pokutou je vcelku často řešena soudy. Nejvyšší soud v rozsudku, sp. zn. 33 Odo 890/2002, řešil platnost ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů. V daném případě zkoumal smluvní ujednání, podle kterého, pokud budoucí kupující neuzavře ve stanovené době kupní smlouvu, propadne složená záloha ve prospěch budoucího prodávajícího. Soud ujednání shledal jako sjednání smluvní pokuty, která měla zajistit smluvní povinnost budoucího kupujícího ve stanovené době uzavřít kupní smlouvu s budoucím prodávajícím. Konkrétně ke smluvní pokutě rozhodl soud tak, že smluvní pokuta, která svou výší výrazně převyšuje výši škody vzniklé v důsledku porušení dané povinnosti, je nepřiměřená, pro rozpor s dobrými mravy neplatná. Při rozhodování o přiměřenosti je nutné zohlednit konkrétní okolnosti jednání, pohnutky, účel jednání, také se má zohlednit výše úroků z prodlení, výše zajišťované částky a poměr původní a sankční povinnosti.¹⁴⁵

V poslední době pak Nejvyšší soud rozhodoval další spor, v němž se odvolatelé (žalovaní ve sporu) odkazovali na výše zmíněný rozsudek. Spor byl veden ohledně smluvní pokuty, která utvrzovala povinnost podání návrhu na výmaz zástavního práva váznoucího na pozemcích, jež byly předmětem kupní smlouvy. Výše smluvní pokuty byla stanovena ve výši 5.000,- Kč za každý den prodlení se splněním dané povinnosti. Žalovaní byli smluvně zavázáni, že zajistí výmaz zástavního práva, a to nejpozději do 21 dnů ode dne uzavření smlouvy nebo ode dne úplného zaplacení kupní ceny, záleželo na tom, která z událostí nastane později.

Návrh na výmaz zástavního práva však byl podán až za 52 dní od rozhodné události. Žalobkyně se tedy domáhala vyplacení smluvní pokuty ve výši 285.000,- Kč s patřičnými úroky z prodlení. Žalovaní podali dovolání proti rozhodnutí Krajského soudu v Praze, který potvrdil rozhodnutí Okresního soudu v Praze. V obou těchto rozhodnutích bylo právo na vyplacení smluvní pokuty i s úroky z prodlení žalobkyni přiznáno. Žalovaní v dovolání uvedli, že oni shledávají zaplacení smluvní pokuty v rozporu s dobrými mravy. Poukazovali na to, že jejich zavinění bylo maximálně ve formě nevědomé nedbalosti, došlo k němu administrativním pochybením, splnění povinnosti záviselo na náhodě a ve skutečnosti žalobkyni nevznikla žádná škoda. V souvislosti s tímto se odkazovali na rozsudek, sp. zn. 33 Odo 890/2002, Nejvyššího soudu.

---

¹⁴⁵ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 182 - 183.

Nejvyšší soud při svém rozhodování vyšel ze zjištěného skutkového stavu, ale neztotožnil se s názorem dovolatelů, nýbrž souhlasil s názorem odvolacího soudu. S odkazem na svá některá předchozí rozhodnutí opět vyložil pojem „rozpor s dobrými mravy“: *„za dobré mravy je třeba pokládat souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.“* Soud se odkázal na jiná svá rozhodnutí, ve kterých judikoval, že i nevědomá nedbalost při porušení povinnosti jde k tíži dlužníka, nesouhlasil ani s náhodou ohledně utvrzované povinnosti. Na závěr uvedl, že žalovaní se chybně odkázali na jeho dřívější rozsudek ohledně smluvní pokuty a dobrých mravů, neboť v něm se rozhodovala přiměřenost výše smluvní pokuty, což v tomto případě nebylo namítnuto. Zde se řešil výkon práva na smluvní pokutu a podle Nejvyššího soudu, byl nárok žalobkyně oprávněný, tj. žalovaní musí smluvní pokutu včetně úroků z prodlení zaplatit.¹⁴⁶

V současné době, pokud budou splněny podmínky pro soudní moderaci, tzn., že kromě návrhu dlužníka je splněna i podmínka nepřiměřené výše smluvní pokuty, jež je příčící se dobrým mravům, má soud možnost snížit výši smluvní pokuty a odstranit tak rozpor s dobrými mravy.

Za neplatné prohlásí teprve to ujednání o smluvní pokutě, které bude mít jiné právní vady. Takovou neodstranitelnou právní vadou by mohlo být to, že utvrzovaná povinnost bude nezákonná nebo bude zákon obcházet, rovněž bude příčící se dobrým mravům například sjednání povinnosti, o které věřitel předem věděl, že není možné ji splnit. Petr Čech ve svém článku „K přiměřenosti smluvní pokuty“ rozvedl problém nepoctivého vymáhání smluvní pokuty. Kdy není pochyb o vzniku a existenci nároku na smluvní pokutu, ale vzhledem ke způsobu práva soud neposkytne věřiteli ochranu.¹⁴⁷

5.3.3 Limity soudní moderace

Pokud jsou splněny podmínky pro soudní moderaci a soud k moderaci přistoupí, je povinen se svým rozhodnutím pohybovat v jistých mantinelech. Soud se musí rozhodnout, v jakém rozsahu neúměrně vysokou smluvní pokutu bude upravovat. Při svém uvážení je vázán zákonem, který však stanovil pouze spodní

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2014, sp. zn. 33 Cdo 901/2014.

¹⁴⁷ ČECH Petr: *K přiměřenosti smluvní pokuty*, Právní rádce, 5/2008, str. 31.

hranici soudní moderace. Ze zákona je tedy limitován v možnosti snížit výši smluvní pokuty jen do výše skutečně vzniklé škody.

Přestože jde o řízení sporné, při moderaci smluvní pokuty, není soud vázán návrhem žalobce, takže může dojít k závěru, že ponížovat smluvní pokutu bude třeba jen symbolicky.

Vždy bude podstatné, o jaké skutečnosti se soud opře v odůvodnění svého rozhodnutí. Soud musí dokázat obhájit své stanovisko ohledně výše moderace právě náležitým odůvodněním.

5.4 Lze moderací soudu zvýšit smluvní pokutu?

OZ se o výslovné možnosti zvýšit smluvní pokutu nevyjadřuje. Ale může nastat situace, kdy si strany sjednají paušalizovanou náhradu škody. Následně takto dohodnutá smluvní pokuta bude neúměrně nízká ke škodě, která vznikla porušením utvrzované povinnosti. Zde by soud mohl dojít k závěru, že smluvní pokutu navýší, když k tomu využije institut neúměrného zkrácení.

Neúměrné zkrácení (*laesio enormis*) je další institut, kterým se OZ hlásí k obecnému zákoníku občanskému. Zde může soud rozhodnutím upravit výši plnění ze smlouvy, v tomto případě jde ovšem o úpravu směrem nahoru. Ačkoli jinak není věřitel povinen dokazovat výši vzniklé škody, když jde o nárok na smluvní pokutu, v případě neúměrného zkrácení by naopak důkazní břemeno mělo ležet právě na věřiteli, aby prokázal, v čem spatřuje důvody pro zvýšení smluvní pokuty.

V textu § 1793 OZ odstavci prvním se počítá s tím, že mezi stranami, které si ujednaly vzájemné plnění, může dojít k hrubému nepoměru plnění jedné strany vůči plnění druhé strany. V případě, že taková situace nastane, má možnost zkrácená strana požadovat zrušení smlouvy a navrácení všeho do původního stavu, pokud jí ovšem druhá strana neposkytne to, o čem byla zkrácena, a to ve výši obvyklé v době a místě uzavření smlouvy. Tato úprava se nepoužije, když o nepoměru plnění druhá strana nevěděla ani vědět nemusela. Námitka neúměrného zkrácení musí být uplatněna nejpozději do jednoho roku od uzavření smlouvy. V druhém odstavci tohoto paragrafu jsou uvedeny výjimky, kdy se ustanovení o neúměrném zkrácení nepoužije.

Případy, kdy zkrácené straně nevzniká právo na úpravu neúměrného zkrácení, je to zejména z důvodu, že zkrácená strana měla v úmyslu plnit zčásti za úplatu a zčásti bezúplatně, nebo nelze zjistit výši zkrácení, dále jestliže práva

zkrácená strana výslovně vzdala a prohlásila, že plnění přijímá za mimořádnou cenu ze zvláštní obliby, anebo s neúměrnou cenou souhlasila, přestože jí byla nebo musela být skutečná cena plnění známa, jsou uvedeny v § 1794 OZ.

Podle Luboše Tichého musí být podmínky v § 1794 v odstavci druhém splněny kumulativně, tj. zkrácená strana se práva výslovně vzdá a prohlásí, že plnění přijímá za mimořádnou cenu.¹⁴⁸

S přijetím OZ byl znovu zaveden tento institut, který v sobě zohledňuje zásadu ekvivalence, protože plnění a protiplnění nemají být v příkrém nepoměru a mají tedy odpovídat zásadám spravedlnosti. Výhrady neúměrného plnění se nemůže použít v případě, kdy si strany musely být vědomy nepoměru nebo když to byl dokonce jejich záměr. Také se nepoužije, je-li stranou zkrácenou podnikatel, u něhož se předpokládají jisté vědomosti, profesionalita.¹⁴⁹

Z jistého pohledu lze na neúměrné zkrácení pohlížet i „jako na speciální případ rozporu s dobrými mravy“.¹⁵⁰

Pavel Grospič ve svém článku „Návrat laesio enormis do českého práva“ upozorňuje na několik nejasností se znovuzavedením tohoto institutu. Komentuje spornost okamžiku nápravy neúměrného zkrácení a tím zachování smlouvy, když má zvýhodněný „doplnit“ a nikoli učinit ofertu a čekat na akceptaci. Dále například zdůrazňuje nejednoznačnost ohledně způsobu možného zrušení smlouvy a navrácení všeho do původního stavu. „*Půjde o jednostranné právní jednání adresované zvýhodněné straně, nebo má zrušení smlouvy vyslovit soud a k zachování jednorozhodnutí lhůty bude muset být žaloba v této lhůtě doručena soudu? Jak má být formulován žalobní petit?*“

Pavel Grospič dále říká, že možnost úpravy plnění na základě neúměrného zkrácení může strany vést k menší pozornosti při zavazování se, tím dochází k poklesu významu zásady „*vigilantibus scripta iura sunt*“, která je jednou z hlavních zásad soukromého práva. Výraz „hrubý nepoměr“ bude pravděpodobně vykládán vždy s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem. Nejasnosti plynoucí ze zákona pak budou objasňovány až postupnou rozhodovací praxí soudů.¹⁵¹

¹⁴⁸ TICHÝ Luboš: *Obecná část občanského práva*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 273.

¹⁴⁹ ŠMÍD David: *Nový občanský zákoník s podrobným výkladem vybraných ustanovení*, 2014, Praha, nakl. Soudy, str. 131.

¹⁵⁰ SALAČ Jaroslav: *Nepřípustné resp. nepřiměřené zvýhodnění založené smlouvou a lichva*, Právní rozhledy, 7. ročník, 8/1999, C. H. Beck, str. 404.

¹⁵¹ GROSPÍČ Pavel: *Návrat laesio enormis do českého práva*, iPrávník, citováno 1. 3. 2015, dostupné na http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_8685/navrat-laesio-enormis-do-ceskeho-prava.aspx.

5.5 Obrana věřitele proti soudní moderaci

Věřitel nemá moc možností, jak se případné soudní moderaci vyhnout. Aby soud mohl moderovat smluvní pokutu, musí zde existovat věřitelova pohledávka na zaplacení nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty. Je-li mezi stranami vzájemné plnění a věřitel má vůči dlužníkovi vedle pohledávky i dluh, může věřitel započíst svůj dluh vůči dlužníkovi proti pohledávce za dlužníkem. Pohledávka započtením zanikne a soud nemá, co by mohl moderovat.¹⁵²

Nejvyšší soud se k věci vyjádřil v rozsudku, sp. zn. 23 Cdo 3789/2011. Řekl, že je možné moderovat jen nárok, který existuje v době rozhodování soudu a nelze snižovat smluvní pokutu, která v době jeho rozhodování zanikla započtením na jinou pohledávku.¹⁵³

---

¹⁵² LASÁK Jan in HULMÁK Milan a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání.*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 1292.

¹⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 23 Cdo 3789/2011.

6. Akcesorita smluvní pokuty

Akcesorický je takový závazkový vztah, který je závislý na jiném, hlavním závazkovém vztahu. Sjednání dohody o smluvní pokutě je formou vedlejší smluvní doložky. V této kapitole bude rozebrán vznik a existence akcesorického (vedlejšího) dluhu ze smluvní pokuty, rovněž jeho zánik. Také bude vyložena problematika ohledně postoupení pohledávky a vlivu této cese na smluvní pokutu. V závěru kapitoly bude vyložena akcesorita smluvní pokuty z pohledu procesního práva.

6.1 Vznik, existence a zánik dluhu ze smluvní pokuty

Věřitelovo právo na smluvní pokutu a povinnost dlužníka plnit ze smluvní pokuty vzniká při naplnění odkládací podmínky, na níž je porušení utvrzené smluvní povinnosti vázáno.¹⁵⁴

Aby mohl vzniknout akcesorický dluh, musí zde nejprve být platný hlavní dluh. Nejvyšší soud vydal rozsudek, sp. zn. 33 Cdo 110/2010, kde se vyjádřil, že pokud smlouva uzavřená mezi stranami neobsahuje žádný vynutitelný hlavní závazek, nemůže platně vzniknout a existovat ani vedlejší závazek.¹⁵⁵ Existence ustanovení o smluvní pokutě je závislá na existenci utvrzované povinnosti, zatímco obráceně to neplatí.

V dalším rozsudku, sp. zn. 21 Cdo 4901/2007, Nejvyšší soud uvedl, že smluvní pokuta má akcesorickou povahu ve vztahu k hlavnímu závazkovému právnímu vztahu a nemůže tedy existovat samostatně.¹⁵⁶

Tomáš Tintěra uvádí, že právě z pohledu vzniku a bytí vedlejšího dluhu ze smluvní pokuty, jde na sjednání smluvní pokuty nahlížet jako na dluhy dva. Prvním je povinnost poskytnout plnění, pokud bude porušena utvrzovaná povinnost, tento dluh vzniká a trvá společně s utvrzovanou povinností, pokud nezanikne nějakým dalším ze způsobů zániku závazků, například kumulativní novací. Druhým je pak dluh, který spočívá v placení smluvní pokuty, ten vzniká až porušením utvrzované povinnosti a trvá do doby splnění, případně do doby zániku jiným způsobem, například prominutím dluhu, započtením.¹⁵⁷

---

¹⁵⁴ ČERNÁ Stanislava in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek V, (§1721 až 2520)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 587.

¹⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 33 Cdo 110/2010.

¹⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 2009, sp. zn. 21 Cdo 4901/2007.

¹⁵⁷ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 81 - 82.

Na nezbytnost rozlišování ujednání o smluvní pokutě a práva na smluvní pokutu poukazuje i Daniel Patěk, když v článku „Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty)“ vyjádřil nesouhlas se závěry Nejvyššího soudu.¹⁵⁸ Více bude uvedeno v souvislosti s problematikou postoupení pohledávek.

Tomáš Tintěra dále upozorňuje na to, že hlavní dluh, respektive utvrzovaná povinnost, a ujednání o smluvní pokutě nemusí existovat ve stejný okamžik. „*Hlavní závazek a ujednání o smluvní pokutě na sebe nejsou vázány co do možnosti své existence, ale co do svých účinků, má-li utvrzovaný závazek vzniknout teprve v budoucnu. Zde je potřeba vnímat, že nejde o závazek, který je obsahem daného smluvního ujednání, ale o vznik a trvání utvrzované povinnosti.*“ Má-li však vzniknout právo na smluvní pokutu, je nezbytné, aby zde už utvrzovaná povinnost vznikla a existovala.¹⁵⁹

Není pochyb o tom, že smluvní pokuta není příslušenstvím smluvní pokuty. Názory na akcesoritu smluvní pokuty se však různí. Josef Bejček poukazuje, že je více pohledů na věc. Menšinovým názorem je, že se zánikem hlavního dluhu, jenž je smluvní pokutou zajištěn, nezanikla povinnost zaplatit smluvní pokutu.¹⁶⁰ Proti stojí majoritní názor, který zastává i sám Josef Bejček, a to, že bytí smluvní pokuty má akcesorickou povahu ve vztahu k existenci hlavního dluhu, smluvní pokutou utvrzovaného. „*Bez existence platného závazku hlavního, jehož osud ujednání o smluvní pokutě sdílí, nelze smluvní pokutu rozumně konstruovat.*“¹⁶¹

Další, kdo zastává tento většinový názor, je Zdeněk Kovařík, když říká, že zajišťovaná povinnost musí existovat, pokud se má uvažovat o jejím porušení, až pak lze pomýšlet na vznik práva na zaplacení smluvní pokuty.¹⁶²

Bude-li se rozlišovat ujednání o smluvní pokutě a právo na smluvní pokutu, bude patrné, že pro trvání práva na smluvní pokutu akcesorita neplatí. Jasně to je ze situace, kdy je porušena smluvní povinnost, čímž vznikne právo na zaplacení smluvní pokuty, následně utvrzovaná povinnost zanikne, například

---

¹⁵⁸ Daniel Patěk: *Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty)*, Právní rozhledy 8/2008 C. H. Beck, s. 294.

¹⁵⁹ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 81 - 82.

¹⁶⁰ PIKNA Pavol: *Smluvní pokuta*, DHK, 1994, č. 21, s. 174.

¹⁶¹ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol.: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd., Praha, C. H. Beck, 2010, str. 151.

¹⁶² KOVAŘÍK Zdeněk: *Smluvní pokuta*, Právní rozhledy, 7. ročník, 9/1999, C. H. Beck, str. 457.

odstoupením od smlouvy. Společně s touto povinností však právo na zaplacení smluvní pokuty nezaniká, ale už je právně samostatné.¹⁶³

Akcesoritu smluvní pokuty je možné zaznamenat i při postoupení pohledávky. Není možné, aby byla postoupena práva, která vyplývají z ujednání o smluvní pokutě, pokud nepřejde i oprávnění na plnění utvrzované povinnosti.¹⁶⁴

Je-li neplatná část smlouvy, je důležité, zda se týká neplatná část právě utvrzovaného dluhu. „Dohoda o smluvní pokutě je v souladu s touto logikou relativně neplatná, je-li relativně neplatný utvrzený dluh. Dovolá-li se oprávněná osoba relativní neplatnosti utvrzeného dluhu, nastane neplatnost i dohody o smluvní pokutě, která neplatný dluh utvrzuje. Je přitom logické, že zanikne-li utvrzený dluh (například splněním, započtením popřípadě prekluzí), zaniká současně i dohoda o smluvní pokutě tento dluh utvrzující.“¹⁶⁵

Dluh v podobě plnění smluvní pokuty, tedy akcesorický dluh, nemusí vždy sledovat osud hlavního dluhu, jak připouští i Karel Eliáš, když říká, že se tak nemusí dít například při odstoupení od smlouvy či splněním dluhu.¹⁶⁶

Bytí hlavního dluhu je nezávislé na splacení smluvní pokuty, pokud si strany nedohodnou, že spolu se zaplacením smluvní pokuty zaniká i utvrzovaná povinnost, což, je případ již zmiňované nepravé smluvní pokuty.

Hlavní dluh může existovat samostatně dál, a to i po případném zaplacení smluvní pokuty. Zákonná úprava je v § 2049 OZ, tj. zaplacením smluvní pokuty nezaniká hlavní dluh, který je utvrzený smluvní pokutou. Zaplacení smluvní pokuty je nejfrekventovanější způsob zániku smluvní pokuty.

Protože je ujednáním o smluvní pokutě založen klasický závazkový vztah, může tento zaniknout dalšími, obecnými způsoby zániku závazku, především je to dohodou stran, započtením, ale rovněž odstoupením atd.¹⁶⁷

6.2 Postoupení pohledávky

V souvislosti s akcesoritou je dobré se zmínit i o postoupení pohledávek, kde je patrný vztah utvrzované povinnosti a smluvní pokuty.

---

¹⁶³ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 82 - 83.

¹⁶⁴ PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích. Vyd. 1.*, Praha, C. H. Beck, 2006, str. 46 - 47.

¹⁶⁵ LASÁK Jan in HULMÁK Milan a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání.*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 1282.

¹⁶⁶ ELIÁŠ Karel in ELIÁŠ Karel, DVOŘÁK Tomáš a kol.: *Obchodní zákoník, praktické poznámkové vydání., 5. vyd.*, Praha, Linde, 2006, str. 600.

¹⁶⁷ BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky. 5. vyd.*, Praha, C. H. Beck, 2010, str. 150.

6.2.1 Obecně k postoupení pohledávky

Postoupení pohledávky (cese) je upraveno v OZ, a to v části o změně závazků. Ke změně závazku může dojít změnou v subjektech závazku, tedy v osobě věřitele či dlužníka, nebo změnou obsahu závazku.

Při postoupení pohledávky dochází právě ke změně osoby věřitele. Původní věřitel (postupitel) je povinen předat novému věřiteli (postupník) všechny doklady k pohledávce, rovněž informace pro uplatnění pohledávky. S postoupením pohledávky není třeba dlužníkovy souhlasu, a dokud se o cesi dlužník nedozví, nic se pro něj vlastně nemění. Teprve po oznámení o postoupení pohledávky má dlužník povinnost plnit novému věřiteli.¹⁶⁸

Lze postoupit celou pohledávku, nebo i jen její část, zákon zná jak postoupení jednotlivé pohledávky, tak i postoupení souboru pohledávek (§ 1887 OZ).

Přenechat se dá pouze taková pohledávka, která v době postoupení existuje a u níž to zákon nevyklučuje, tedy postoupena smí být pohledávka, pokud ji lze zcizit a pokud to dlužník a věřitel předem smluvně nevykloučili. V ustanovení § 1881 OZ v odstavci druhém je výslovný zákaz přenechání té pohledávky, jež zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil.

Co se týká postoupení pohledávek a smluvních pokut, je nejdůležitější § 1880 OZ, konkrétně pak jeho odstavec první, ve kterém je řečeno, že postupník nabývá s pohledávkou i její příslušenství a práva s pohledávkou spojená, včetně jejího zajištění. Z tohoto tedy vyplývá, že společně s pohledávkou přejde na postupníka i smluvní pokuta, protože jde o právo s pohledávkou spojené. Ve smlouvě o postoupení pohledávky nemusí být specifikována práva, která se na pohledávku vážou a která budou postoupena společně s ní. Poněvadž je možné i jen částečné postoupení pohledávky, přechází na postupníka i oprávnění k plnění ze smluvní pokuty, jejíž výše bude odpovídat výši postupované pohledávky.

Z dohody o postoupení pohledávky musí být patrné a řádně konkretizované, jaká část předmětu plnění z hlavního závazkového vztahu

---

¹⁶⁸ RABAN Přemysl in RABAN Přemysl a kolektiv: *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*, Brno, Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, str. 58.

přechází na postupníka, aby bylo jasné, jaká část smluvní pokuty přechází společně s touto částí pohledávky.¹⁶⁹

K určitosti předmětu postoupení pohledávky vydal Nejvyšší soud usnesení, sp. zn. 29 Cdo 2766/2007. V něm bylo konstatováno, že pakliže si strany sjednaly způsob určení smluvní pokuty pro případné porušení smluvní povinnosti a jestliže se postupuje jen část pohledávky a s ní adekvátní část smluvní pokuty, je splněn požadavek určitosti předmětu postoupení v dohodě o postoupení pohledávky jen v případě, kdy pomocí výkladových pravidel lze ze smlouvy zjistit jak konkrétní výši postupované části smluvní pokuty, tak také způsob určení výše smluvní pokuty v postupované části.¹⁷⁰

6.2.2 „Ujednání o smluvní pokutě“ a „Právo na smluvní pokutu“

Nejvyšší soud se k problematice postoupení pohledávky a smluvní pokuty vyjádřil ve svém rozsudku, sp. zn. 32 Odo 475/2005. V tomto rozhodnutí judikoval, že postoupením přechází pohledávka na postupníka v podobě, v jaké existovala v okamžiku postupu, a to včetně tzv. vedlejších práv, i přes to že nejsou ve smlouvě o postoupení pohledávky výslovně konkretizována. Dále přechází na nového věřitele právo s pohledávkou spojené bez ohledu na to, zda bylo v době cese už splatné či zatím nesplatné, případně se jedná o budoucí nárok. Je nepodstatné, zda lze uplatnit právo spojené s postoupenou pohledávkou samostatně či nikoli. Právo na smluvní pokutu, které je splatné v době účinnosti cese je pohledávkou dělitelnou a přichází v úvahu částečné postoupení. Proto s postoupenou pohledávkou přechází na nového věřitele i právo na smluvní pokutu, pokud nebylo stranami sjednáno něco jiného.¹⁷¹

Na toto rozhodnutí Nejvyššího soudu reagoval Daniel Patěk článkem „Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty)“, kde argumenty došel k jinému závěru než odvolací a Nejvyšší soud. Ve zmíněném článku zdůrazňuje, jak je důležité rozlišovat „ujednání o smluvní pokutě“ a „práva na zaplacení smluvní pokuty“.

Podle Daniela Patěka je jedině ujednání o smluvní pokutě akcesorické povahy, protože jen toto ujednání zaručuje pro dlužníka další postih v případě nesplnění nebo porušení smluvní povinnosti, a právě toto ujednání je to právo

¹⁶⁹ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 343.

¹⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 29 Cdo 2766/2007.

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2006, sp. zn. 32 Odo 473/2005.

spojené s pohledávkou. Když potom dojde k porušení či nesplnění utvrzované povinnosti, vzniká právo na zaplacení smluvní pokuty, čímž se dané právo právně osamostatňuje, jde tedy o nezávislý nárok, nikoli akcesorický. Při tomto tvrzení se opíral o § 302 obchodního zákoníku, který říkal, že odstoupení od smlouvy se nedotýká nároku na zaplacení smluvní pokuty.¹⁷²

Daniel Patěk dále poukazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu, které se týkalo sjednání smluvní pokuty (v obchodních vztazích) závislé na délce prodlení a v návaznosti na to i počátku počítání promlčecí doby¹⁷³. V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud judikoval, že každý nový den vzniká nové právo na smluvní pokutu, a to se promlčuje samostatně. Z toho plyne, že za roční prodlení může věřiteli vzniknout i 365 jednotlivých práv na zaplacení. Daniel Patěk se proto domnívá, že i zde je tedy nutné rozlišovat ujednání o smluvní pokutě a právo na smluvní pokutu. Důsledkem tohoto rozlišování pak je, že na postupníka ze zákona přechází cesí pouze ta práva, která mu svědčí z ujednání o smluvní pokutě, takže právo na smluvní pokutu, které vzniklo před cesí, není postoupením pohledávky dotčeno. Významný je okamžik vzniku práva na smluvní pokutu, nikoli splatnost smluvní pokuty. Protože jde o dispozitivní úpravu, platí toto pro případ, že si strany výslovně ve smlouvě o postoupení pohledávky neujednaly něco jiného¹⁷⁴

Ve vládním návrhu k OZ byl § 1875, který zněl: „Při částečném postoupení smlouvy nebo při postoupení smlouvy několika postupníkům nelze zkrátit práva postoupené strany z vedlejších doložek ve smlouvě, jako jsou zejména ujednání o podmínce, záloze, závdavku, smluvní pokutě, odstoupení od smlouvy a odstupném nebo o rozhodčí doložce.“¹⁷⁵ Tento paragraf nebyl do platného znění OZ přijat.

Z výše uvedeného je patrné, že smluvní pokuta (ujednání o smluvní pokutě) vykazuje akcesorickou povahu, ale pouze do určitého okamžiku. Jakmile dojde k porušení či nesplnění utvrzované povinnosti a vznikne tím právo na zaplacení smluvní pokuty, toto právo pak začne být svébytné a další osud utvrzované povinnosti již nenásleduje.

---

¹⁷² Tutéž úpravu převzal i NOZ ve svém § 2005 v úvodu druhého odstavce.

¹⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. října. 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001.

¹⁷⁴ Daniel Patěk: *Osud smluvní pokuty při cesí zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty)*, Právní rozhledy 8/2008, C. H. Beck, s. 294.

¹⁷⁵ *Vládní návrh občanského zákoníku*, sněmovní tisk 362, citováno dne 17. 3. 2015, dostupné na www.psp.cz

6.3 Akcesorita smluvní pokuty z pohledu procesního práva

Už bylo řečeno, že smluvní pokuta není příslušenstvím, jakmile na ni vznikne právo, tak se osamostatňuje, a to i z pohledu procesního práva. Významné to je pro určení věcné příslušnosti soudů, ale také pro posuzování předpokladů pro výpočet soudních poplatků z nároku na zaplacení smluvní pokuty.¹⁷⁶

Na smluvní pokutu nelze vztáhnout závěry, které vzešly z ustálené rozhodovací praxe soudů ohledně příslušenství pohledávek. Pokud je v žalobním návrhu rozhodováno o příslušenství pohledávky, nemusí tam být vyčíslena přesná částka, ale stačí určení druhu příslušenství, způsob zjištění výše příslušenství a dále den, od kterého má být příslušenství přiznáno. Je-li však smluvní pokuta samostatný nárok, musí být v žalobním návrhu přesně vyčíslena výše, kterou věřitel požaduje zaplatit.¹⁷⁷

Krajský soud v Plzni vydal usnesení, sp. zn. 56 Co 26/2003, ve kterém rozhodoval o uplatnění více peněžních plnění (nájemné a smluvní pokuta). První plnění nedosahovalo výše 15.000 Kč, proto zde byl soudní poplatek stanoven pevnou částkou. Druhé plnění přesahovalo 15.000 Kč, zde se soudní poplatek počítal podle procentní sazby ze základu poplatku. Tato plnění se tedy pro výpočet soudního poplatku nesčítají, ale z každého se soudní poplatek počítá zvlášť.¹⁷⁸

---

¹⁷⁶ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 395.

¹⁷⁷ HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 396.

¹⁷⁸ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 31. ledna 2003, sp. zn. 56 Co 26/2003.

7. Splatnost a promlčení smluvní pokuty, úroky z prodlení

Čas hraje v právu opravdu významnou roli. K určitému datu či k uplynutí určité doby se často vážou právní následky. Přesný časový okamžik, se kterým souvisí konkrétní právní účinek, je dán ze zákona, popřípadě dohodou stran. „Obecně se za právně relevantní okamžik považuje doba a právně rozhodující časové období je označováno jako lhůta.“¹⁷⁹ Z lhůt pak vychází například instituty promlčení a prekluze, ale i vydržení. Instituty promlčení a prekluze mají za následek, že se faktické stavy mění ve stavy právní.¹⁸⁰

Tato kapitola bude o splatnosti smluvní pokuty, o institutu promlčení nároku na plnění ze smluvní pokuty, ale především zde bude pojednáno o úrocích z prodlení a jejich vztahu ke smluvní pokutě.

7.1 Splatnost smluvní pokuty

Aby mohl vzniknout nárok na plnění ze smluvní pokuty, musí nejprve dojít k porušení nebo nesplnění utvrzované povinnosti, zároveň zánik, případně neplatnost závazku nesmí způsobit i zániknutí či neplatnost ujednání o smluvní pokutě. Pokud však věřitelovo právo na smluvní pokutu vzniklo ještě před zánikem utvrzovaného dluhu, nemá zánik hlavního dluhu na toto právo vliv.¹⁸¹

Splatnost smluvní pokuty není totéž co vznik povinnosti zaplatit smluvní pokutu. Je na vůli stran ujednání o smluvní pokutě určit dobu splatnosti. Určení splatnosti lze stanovit vícero způsoby, tak například může být splatnost smluvní pokuty shodná s okamžikem porušení utvrzované povinnosti, také může být stanovena doba od porušení utvrzované povinnosti, kdy teprve po uplynutí této doby bude smluvní pokuta splatná, dále je možné podmínit splatnost smluvní pokuty na výzvu věřitele k úhradě.¹⁸²

Protože zákon nestanovuje dobu splatnosti smluvní pokuty, je proto vhodné, aby si strany domluvily podmínky splatnosti již v ujednání o smluvní pokutě.¹⁸³ Na splatnost smluvní pokuty se budou vztahovat obecná ujednání o

¹⁷⁹ TICHÝ Luboš: *Obecná část občanského práva*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 350.

¹⁸⁰ TICHÝ Luboš: *Obecná část občanského práva*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 350.

¹⁸¹ BEJČEK Josef in BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol.: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd., Praha, C. H. Beck, 2010, str. 155.

¹⁸² PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Vyd. .1, Praha, C. H. Beck, 2006, str. 52.

¹⁸³ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 91.

zániku závazků splněním, bylo tomu jak v SOZ, v obchodním zákoníku, tak také v OZ.

V režimu SOZ, pokud chyběla dohoda o splatnosti smluvní pokuty, byla úprava podle § 563 SOZ. Ten říkal, že chyběla-li dohoda o době splnění dluhu, nebo nebyla-li dána právním předpisem, případně určena v rozhodnutí, byl dlužník povinen splnit dluh prvního dne poté, kdy byl o plnění věřitelem požádán. Smluvní pokuta pak byla splatná následující den po doručení výzvy k zaplacení dlužníkovi.

Obchodní zákoník v § 340 v prvním odstavci říkal, že dlužník byl povinen splnit závazek dle doby určené ve smlouvě. V druhém odstavci pak bylo řečeno, že pokud nebyla doba plnění smluvně určena, měl věřitel právo požadovat plnění závazku ihned po uzavření smlouvy, dlužník pak byl povinen závazek splnit, a to bez zbytečného odkladu po té, co byl věřitelem vyzván k plnění.

Dnešní úprava je v § 1958 OZ. V prvním odstavci tohoto paragrafu je upravena situace, kdy je dán přesný termín plnění, ať dohodou stran, či jinak určen, a dlužník je v tomto případě povinen plnit i bez vyzvání věřitele. V druhém odstavci je upraveno, že pokud si strany neujednaly, kdy má dlužník dluh splnit, může věřitel požadovat plnění ihned, dlužník pak musí dluh splnit bez zbytečného odkladu. Pojem „bez zbytečného odkladu“ je třeba vykládat s ohledem na konkrétní okolnosti.

„Nárok na smluvní pokutu může vzniknout věřiteli až uplynutím lhůty „bez zbytečného odkladu“ poté, co dlužníka požádal o její zaplacení (nestanoví-li smlouva ovšem jinak). Nárok věřitele na zaplacení smluvní pokuty tedy nevznikne při neexistenci jiné dohody pouze tím, že dlužník porušení povinnost, na kterou se smluvní pokuta vztahuje.“¹⁸⁴ V případě, kdy tedy není mezi stranami sjednána splatnost smluvní pokuty, může věřitel mít právo na plnění ze smluvní pokuty, protože nastala situace předvídaná ujednáním o smluvní pokutě, ale nemusí práva využít, když dlužníka k plnění ze smluvní pokuty nevyzve.

Učiní-li věřitel výzvu vůči dlužníkovi, aby ten splnil svůj dluh, může věřitel jednostranným rozhodnutím lhůtu ke splnění dlužníkovi prodloužit, nikoli však zkrátit.¹⁸⁵

---

¹⁸⁴ BEJČEK Josef in BEJČEK Josef in BEJČEK, Josef a kol.: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd., Praha, C. H. Beck, 2010, str. 156.

¹⁸⁵ PATĚK Daniel: *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Vyd. 1., Praha, C. H. Beck, 2006, str. 52.

Věřitel může své právo na plnění ze smluvní pokuty uplatnit u soudu, ale ne dříve než je smluvní pokuta splatná, tedy dnem, kdy měl dlužník poprvé plnit, nebo měl s plněním začít. Od tohoto dne začíná běžet promlčecí lhůta. Ovšem není to tak jednoznačné, jak se na první pohled zdá.¹⁸⁶

7.2 Promlčení smluvní pokuty

Institut promlčení je upraven v § 609 OZ an. „*Promlčení je právní následek vyvolaný marným uplynutím lhůty, během níž bylo možné subjektivní právo věřitele vymáhat před orgány ochrany práva (zejména před soudem) a která uplynula, aniž by se toto právo realizovalo.*”¹⁸⁷

V OZ je upraveno vícero počátků promlčecích lhůt. Tak například je počátek promlčecí lhůty smluvní pokuty možné brát podle § 619 odstavce prvního OZ, jenž stanovuje, že jestliže se jedná o právo vymahatelné u orgánu veřejné moci, začíná promlčecí lhůta běžet dnem, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé. Druhý odstavec téhož paragrafu hovoří o tom, že právo mohlo být uplatněno poprvé, když se osoba oprávněná dozvěděla o okolnostech rozhodných pro počátek běhu promlčecí lhůty, anebo kdy se o nich dozvědět měla a mohla.

Podle ustanovení § 1969 OZ však může věřitel požadovat po dlužníkovi splnění dluhu, jakmile je dlužník v prodlení. Do prodlení se dlužník dostane až následující den po splatnosti (dospělosti), protože v den splatnosti sice vzniká dlužníková povinnost dluh plnit, ale zbývá ještě celý tento den na to, aby svůj dluh splnil.¹⁸⁸

Promlčecí doba u dílčího plnění se řídí podle § 623 OZ. U dílčího plnění začíná promlčecí lhůta běžet u každého dílčího plnění ode dne jeho dospělosti. Pokud dospěje celý dluh pro nesplnění některého dílčího plnění, začne pro celý dluh běžet promlčecí lhůta ode dne dospělosti nesplněného dílčího plnění.

Podle ustanovení § 627 OZ se počátek promlčecí doby může také vyplynout ze zvyklosti či ustálené praxe mezi stranami, když pohledávka má být vyrovnána na základě vyúčtování předkládaného koncem určitého období. Promlčecí lhůta pak běží ode dne následujícího po konci období, kdy mělo být vyúčtování předloženo.

---

¹⁸⁶ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 93.

¹⁸⁷ SVOBODA Karel in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I, (§ 1 až 654)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 1538.

¹⁸⁸ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 94.

Řešením může být podle Tomáše Tintěry, že rozhodný den pro počátek běhu promlčecí lhůty je den vzniku povinnosti dlužníka splnit dluh, rovněž lze tento den označit i jako den dospělosti či splatnosti smluvní pokuty, když potom posledním dnem lhůty je den, jenž se svým označením shoduje se dnem rozhodujícím pro její počátek, a to bez ohledu na to, zda možná žaloba, která bude podána v tento den, má šanci na úspěch.¹⁸⁹

Obecná promlčecí lhůta je stanovena v § 629 v odstavci prvním OZ a jsou to tři roky, jde o subjektivní lhůtu. Počátek promlčecí lhůty je závislý na vůli oprávněného. Subjektivní lhůta je taková, kdy oprávněný měl a mohl vědět o okolnostech, které určily počátek a běh promlčecí lhůty.

V druhém odstavci § 629 je upravena promlčecí doba pro majetkové právo, tedy i pro smluvní pokutu, kdy nejzazší lhůta promlčení je uplynutím deseti let od dne, kdy právo dospělo, pokud zákon zvlášť nestanoví promlčecí lhůtu jinou. V tomto případě se jedná o lhůtu objektivní. Objektivní lhůta začne běžet dospělostí práva, které podléhá promlčení. Počátek objektivní lhůty je dán nezávisle na vůli oprávněného. Obecně je tedy objektivní lhůta desetiletá.

Nicméně podle Karla Svobody nejde v kontextu § 1958 odstavce druhého OZ o objektivní lhůtu, ale o další subjektivní lhůtu, protože dospělost práva na plnění ze smluvní pokuty je závislá na výzvě oprávněného subjektu, takže tu vedle sebe nakonec existují dvě subjektivní promlčecí lhůty. Jedna je tříletá, druhá pak desetiletá.¹⁹⁰ Jakmile uplyne jedna z těchto lhůt, je nárok na smluvní pokutu promlčen.

Strany si mohou domluvit i jiné délky promlčecích lhůt, zákon jim však vyhrazuje mantinely v § 630 v odstavci prvním OZ, v nichž se strany musí pohybovat. Nejkratší promlčecí lhůta je jeden rok ode dne, kdy mohlo být právo uplatněno poprvé, nejdelší je pak patnáct let. Zákon upravuje řadu odchylek od těchto základních výměr.

Když daná promlčecí lhůta uplyne a věřitel v této době právo neuplatnil, dochází k oslabení práva, protože zaniká nároková složka.¹⁹¹ Promlčením subjektivní právo věřitel neztrácí, existuje i nadále, ale věřitel přišel o nárok na

---

¹⁸⁹ TINTĚRA Tomáš: *Smluvní pokuta v teorii a praxi*, 2012, Praha, Leges, str. 94.

¹⁹⁰ Srov. SVOBODA Karel in SVOBODA Karel in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I, (§ 1 až 654)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 1585.

¹⁹¹ TICHÝ Luboš: *Obecná část občanského práva*, Praha, C. H. Beck, 2014, str. 350.

jeho uplatnění před soudem, právo pak už existuje pouze ve formě naturální obligace.¹⁹²

Z procesního hlediska je promlčení důležité v tom směru, že dlužník má právo uplatnit námitku promlčení, ke které soud přihlédne. Věřitel může žalovat dlužníka o plnění ze smluvní pokuty, ale pokud dlužník před soudem vznesl námitku promlčení, soud věřiteli plnění ze smluvní pokuty nepřizná.

Dlužník může plnit i po promlčení své povinnosti, avšak již k tomu není nucen, je to pouze jeho volba. Věřitel po promlčení svého práva může přijmout plnění dlužníka a nebude to považováno za bezdůvodné obohacování, dlužník poté nemůže požadovat vrácení toho, co již splnil.

Účel promlčení je přinutit oprávněné subjekty k včasnému výkonu svých práv. Pro dlužníky pak promlčení představuje určitou ochranu, ti by jinak byli vystaveni ohledně svých povinností po neomezenou dobu možnosti soudního donucení.¹⁹³ V institutu promlčení se opět projevuje zásada *vigilantibus scripta iura sunt*.¹⁹⁴

V souvislosti s během promlčecí lhůty je třeba se zmínit i o stavení a přerušení běhu této lhůty, což upravují § 645 an. OZ. Stavení promlčecí lhůty znamená, že zde existuje překážka, pro kterou promlčecí lhůta neběží. Po odpadnutí překážky běh lhůty pokračuje. V případě přerušení promlčecí doby původní promlčecí doba zaniká. Po odpadnutí překážky pak běží promlčecí doba nová.

Právo na zaplacení smluvní pokuty se promlčuje samostatně, není závislé na hlavním dluhu. Proto je přípustná situace, aby hlavní dluh zanikl promlčením, avšak smluvní pokuta byla stále platná, neboť v momentě, kdy věřiteli vzniklo právo na smluvní pokutu, se smluvní pokuta osamostatnila a nadále nesdílí osud hlavního dluhu. Totéž platí i o penále. Věřitel se může domoci pouze smluvní pokuty, na kterou mu vznikl nárok před promlčením utvrzované povinnosti. Nejvyšší soud k tomu vydal rozsudek, sp. zn. 32 Cdo 2480/2007. V něm bylo řečeno, že po promlčení práva zajišťovaného smluvní pokutou není možné věřiteli přiřknout právo na zaplacení smluvní pokuty za dobu po uplynutí promlčecí doby.

---

¹⁹² HORÁK Pavel: *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 396.

¹⁹³ SVOBODA Karel in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I, (§ 1 až 654)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 1526.

¹⁹⁴ PATĚK, Daniel. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2006, str. 55

Jak promlčená pohledávka, tak i smluvní pokuta, na kterou vzniklo právo až po promlčení pohledávky, existují, ale pouze ve formě naturální obligace.¹⁹⁵

Ve svém dalším rozsudku, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008, se Nejvyšší soud vyjádřil k možnosti věřitele získat plnění ze smluvní pokuty v případě, kdy je právo smluvní pokutou utvrzované promlčeno. Soud konstatoval, že věřitel se může domoci zaplacení smluvní pokuty, která vznikla ještě před promlčením zajišťovaného práva, i přestože dlužník u soudu s úspěchem uplatnil námitku promlčení utvrzované povinnosti.¹⁹⁶

U smluvní pokuty, která je sjednána jako procentní sazba ze stanovené částky za každý den prodlení, se promlčecí lhůta počítá vždy ode dne, kdy věřiteli vzniklo právo na smluvní pokutu.¹⁹⁷ K tomuto závěru došel Nejvyšší soud ve svém rozsudku, sp. zn. 29 Odo 847/2001.¹⁹⁸

7.3 Úroky z prodlení

Úrok z prodlení má se smluvní pokutou několik společných znaků. V historii se oba tyto instituty vázaly k náhradě škody. Jde o právo odpovědnostní, neboť stejně jako smluvní pokuta má úrok z prodlení zajišťovat včasné plnění dluhu, má motivovat dlužníka, aby se vyhnul případné sankci, která nastoupí, pokud nebude plnit svůj dluh včas. Na rozdíl od smluvní pokuty je úrokem z prodlení možné postihnout pouze prodlení u plnění peněžitého dluhu, ale především na úrok z prodlení vyplývá nárok přímo ze zákona, zatímco smluvní pokuta musí být stranami výslovně sjednána. *„Na jejich placení má věřitel nárok, jedná-li se o prodlení s placením peněžitého dluhu bez ohledu na skutečnost, zdali bylo jejich placení sjednáno či nikoli, samozřejmě za podmínky, že je dlužník v prodlení (tj. mj., že prodlení nebylo způsobeno nesplněním povinností věřitele).“*¹⁹⁹

V ustanovení § 1970 OZ je kromě výše uvedeného dále stanoveno, že si strany mohou výši úroku z prodlení stanovit samy. Pro případ, že tak strany neučiní, vydala vláda nařízení číslo 351/2013 Sb., kde je výše úroku z prodlení

¹⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2008, sp. zn. 32 Cdo 2480/2007.

¹⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2011, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008.

¹⁹⁷ SVOBODA Karel in ŠVESTKA Jiří, DVOŘÁK Jan, FIALA Josef, PELIKÁNOVÁ Irena, PELIKÁN Robert, DVOŘÁK Tomáš, SVOBODA Karel, PAVLÍK Pavel a kolektiv: *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I, (§ 1 až 654)*, Praha, Wolters Kluwer, 2014, str. 1539.

¹⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001.

¹⁹⁹ RABAN Přemysl in RABAN Přemysl a kolektiv: *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*, Brno, Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013, str. 104.

určena a strany jej mohou subsidiárně využít. V současné době je podle § 2 tohoto nařízení stanovena výše úroku z prodlení tak, že odpovídá ročně výši repo sazby, která je stanovena Českou národní bankou pro první den kalendářního pololetí, v němž došlo k prodlení, jež je dále zvýšena o 8 procentních bodů. Lze předpokládat, že smluvní úrok z prodlení bude zpravidla vyšší ten zákonný.²⁰⁰

Vedle sankční funkce má úrok z prodlení podobně jako smluvní pokuta funkci reparační. Věřitel má však právo na náhradu škody, která vznikla nesplněním peněžitého dluhu, pouze v případě, kdy škoda nebude pokryta úroky z prodlení. Tím je oproti smluvní pokutě § 1971 OZ výslovně vyloučen souběh úroků z prodlení s náhradou škody.

Zákonodárce zohlednil možné nerovné postavení stran při sjednávání úroku z prodlení, když v § 1972 OZ v odstavci prvním stanovil, že věřitel se může domoci neúčinnosti ujednání o úroku z prodlení, jež se odchyluje od zákona tak, že vzhledem k okolnostem a podmínkám případu znevýhodňuje věřitele, přestože pro to není spravedlivý důvod. Jestliže soud ujednání prohlásí za neúčinné, použijí se zákonné úroky, leda by soud rozhodl v zájmu spravedlivého řešení jinak. Odstavec druhý říká, že kromě věřitele se může dovolat neúčinnosti ujednání o úroku z prodlení také právnická osoba založená k ochraně zájmů malých a středních podnikatelů.

Jak smluvní pokuta, tak úrok z prodlení jsou majetkovým právem. Při sjednávání smluv je možné utvrdit tutéž smluvní povinnost smluvní pokutou i smluvním úrokem z prodlení. Výsledkem pak bude, že za porušení téže smluvní povinnosti bude dlužník sankcionován dvakrát. Nejvyšší soud v rozsudku, sp. zn. 29 Cdo 2498/98, konstatoval, že smluvní pokuta je samostatný nárok, strany si ji výslovně musejí sjednat, zatímco úrok z prodlení je příslušenství pohledávky a věřiteli na něj jako na majetkovou sankci vyplývá nárok přímo ze zákona v momentě, kdy se dlužník dostane do prodlení se zaplacením. Soud také uvedl, že jde o dva různé instituty a jejich souběh ničemu nevadí.²⁰¹

Je-li porušena či nesplněna smluvní pokutou utvrzená povinnost, vzniká právo na smluvní pokutu, čímž se smluvní pokuta právně osamostatňuje. Jestliže je tatáž smluvní povinnost zajištěna i smluvním úrokem z prodlení, ten následuje osud hlavního dluhu, protože podle § 513 OZ je úrok z prodlení řazen mezi

---

²⁰⁰ SLOVÁČEK Jiří, PROVAZNÍK Jan: *K některým otázkám promlčení smluvní pokuty a úroku z prodlení podle staré a nové úpravy*, Právní rozhledy C. H. Beck, 2013, str. 687.

²⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 1999, sp. zn. 29 Cdo 2465/98.

příslušenství pohledávky. Akcesorita úroku z prodlení se projeví například při výměře soudního poplatku, kdy při vymáhání hlavní pohledávky a jejího příslušenství, tedy i úroku z prodlení, se soudní poplatek z úroku z prodlení nevypočítává, což je uvedeno v § 6 odstavci prvním zákona o soudních poplatcích. V tomto ustanovení je řečeno, že cena příslušenství předmětu řízení je započítána do základu pro výpočet poplatku jen v případě, kdy je příslušenství samo předmětem řízení.

Rozdíl mezi smluvní pokutou a úrokem z prodlení spočívá i v úročení. Je-li dlužník v prodlení s placením smluvní pokuty, vztahují se na ni automaticky úroky z prodlení. SOZ a stejně tak obchodní zákoník zakazovaly úroky z úroků, tzv. anatocismus. OZ připouští možnost úročení úroků, a to v § 1806, podmínkou však je předchozí dohoda stran.

8. Závěr

V historickém exkurzu bylo poukázáno na vývoj, kterým smluvní pokuta prošla od římského práva do dnešní doby. Změny související s rekodifikací soukromého práva se dotkly i smluvní pokuty. Před rekodifikací byla smluvní pokuta upravena v občanském a v obchodním zákoníku. Po komercializaci občanského zákoníku odpadla dvojkolejnost úpravy a smluvní pokuta je upravena pouze v zákoníku občanském. Převážně byla přejata původní úprava, ovšem bylo zavedeno i několik významných změn.

Když pomínu podřazení smluvní pokuty pod utvrzení dluhu, pak největší změny, které u smluvní pokuty nastaly, jsou v odpadnutí povinné písemné formy ujednání o smluvní pokutě, v možnosti nepeněžitého plnění smluvní pokuty a v zavedení primární objektivní odpovědnosti a soudní moderace i v občanskoprávních vztazích. U soudní moderace ještě došlo k modifikaci oproti úpravě v obchodním zákoníku, když nyní k ní soud smí přistoupit až na návrh dlužníka.

OZ klade větší důraz na svobodnou vůli stran v právním jednání, primárně staví na bezformálnosti, což podle mého mínění není zrovna u smluvní pokuty ta nejlepší volba. Smluvní pokuta s sebou může nést velmi citelný postih a bez písemné formy ujednání o smluvní pokutě se bude těžko prokazovat, k jaké povinnosti se smluvní pokuta váže nebo v jaké výši byla sjednána. OZ primárně předpokládá objektivní odpovědnost, strany ji však mohou dohodou vyloučit. Právě kvůli dokazování toho, co vše bylo předmětem dohody mezi stranami, se dá předpokládat, že i dnes bude spíše volena písemná podoba ujednání o smluvní pokutě. Do popředí se však dostává soukromoprávní zásada *vigilantibus scripta iura sunt*, čímž je kladen větší důraz na bdělost stran při zavazování se.

Výslovné zavedení možnosti nepeněžitého plnění smluvní pokuty může přinést její další využití, problém však může nastat, když si strany neurčí peněžitý ekvivalent a dlužník podá návrh na soudní moderaci pro nepřiměřenou výši smluvní pokuty. Není vyřešeno, jak se bude určovat výše smluvní pokuty při soudní moderaci, pokud se strany neshodnou na výši, pravděpodobně budou soudy využívat znaleckých posudků.

Zpřístupnění soudní moderace i pro občanskoprávní vztahy je jistě krok správným směrem, ale nejsou dořešeny všechny otázky. Například není jasné, jak se bude postupovat v situaci, kdy bude sjednána smluvní pokuta jako paušalizovaná náhrada škody a výše vzniklé škody bude tuto smluvní pokutu

mnohonásobně převyšovat. Pravděpodobně půjde problém řešit prostřednictvím neúměrného zkrácení. Ale jistě by nebylo na škodu, kdyby eventualita soudní moderace pro zvýšení nepřiměřeně nízké smluvní pokuty byla zakotvena přímo v zákoně.

Při vypracovávání práce bylo užito poměrně velké množství odborných publikací. Ve většině z nich je však smluvní pokuta řešena pouze v základních rysech, monografických děl mnoho není. Rovněž byly zapracovány názory z odborných článků.

V oblasti smluvní pokuty existuje opravdu bohatá judikatura soudů. Přestože se institut smluvní pokuty změnil a některá rozhodnutí pro stávající podobu využít nelze, je většina rozhodnutí aplikovatelná i na dnešní smluvní pokutu. Při zpracovávání problematiky pak byla tato judikatura využita k dotváření výkladu o smluvní pokutě.

Tato diplomová práce je zaměřena na smluvní pokutu v její současné podobě v rámci českého právního řádu. V úvodu byl vytyčen cíl, že v práci bude představena smluvní pokuta po rekonstrukci soukromého práva, tedy v podobě, jak ji upravuje stávající OZ, ovšem s důrazem kladeným na změny oproti úpravě původní. Mám za to, že vytyčený cíl práce naplnila, samozřejmě s přihlédnutím k omezenému rozsahu diplomové práce.

Resume

The Contractual penalty represents a high profile instrument for securing any type of obligation. For creditor it helps to increase the chance of full and on time repayment and for debtor it presents threat of another payment in case of violation of his obligation. For that is contractual penalty very important institute of private law.

In the beginning of the thesis are mentioned the essential concepts connected to the contractual penalty. After the recodification of civil law contractual penalty can be found with acknowledgment of debt among instruments for debt reaffirmation.

The second chapter analyzes the position of the contractual penalty in the Roman law and in legal acts of the 19th and 20th century which were in force on Czech state territory.

The following chapter provides information on the formal and content requirements of the contractual penalty. Civil Code put emphasis on free will and informality. In the case of the contractual penalty the informality is manifested by cancellation of the obligation to arrange penalty clause in written form nowadays for effective contractual penalty verbal agreement or even An implied-in-fact contract are sufficient. In the content of requirements for penalty clause is still mandatory that the contractors must to define the reaffirmed obligation and the amount or method of defining amount of contractual penalty. Civil Code explicitly makes non- monetary contractual penalty possible and also strict liability now apply even in civil law.

Significant change is apparent in area of judicial moderation. In the past court of law had the possibility to moderate unreasonably high contractual penalty in the commercial law, in the civil law wasn't moderation permitted at all. Now judicial moderation is modified. For possibility of usage judicial moderation of the contractual penalty has to be fulfilled compulsory circumstances. Firstly the contractual penalty has to be unreasonably high and secondly the debtor must to submit proposal to the court. Moderation is mainly concerned on reduction of contractual penalty but I assume that thank to institute of disproportionately reduction court will be able to increase the penalty.

In the final chapters accessory of contractual penalty and in connection to it undergoing of indebtedness, maturity and limitation of contractual penalty and relation of contractual penalty and interest form overdue are addressed.

Seznam literatury:

Knižní publikace:

BEJČEK, Josef a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 542 s. Právnícké učebnice; 89. ISBN 978-80-7400-337-0.

BEZOUŠKA, Petr a PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. Olomouc: ANAG, 2013. 376 s. ISBN 978-80-7263-819-2.

DVOŘÁK, Jan a MALÝ, Karel a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer. 2011. 688 s. ISBN 978-80-7357-753-7.

ELIÁŠ, Karel a HAVEL, Bohumil. *Osnova občanského zákoníku. Osnova zákona o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 574 s. ISBN 978-80-7380-205-9.

ELIÁŠ, Karel a DVOŘÁK, Tomáš a kol. *Obchodní zákoník, praktické poznámkové vydání*. 5. vyd. Praha: Linde, 2006. 976 s. ISBN 80-7201-624-5.

KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. *Nový občanský zákoník. Problémy a úskalí*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 303 s. ISBN 978-80-7380-516-6.

HENDRYCH, Dušan a kolektiv. *Právníkový slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

HORÁK, Pavel. *Přehled judikatury ve věch smluvní pokuty (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 492 s. ISBN 978-7478-330-2.

HRDINA, Ignác Antonín a DOSTALÍK, Petr. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1335 s. ISBN 978-80-7400-535-0.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014), Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2072 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

HŮRKA, Petr a kolektiv. *Pracovní právo v bodech s příklady*, 4., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 148 s. ISBN 978-80-7478-440-8.

HŮRKA, Petr a kol. *Pracovní právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 559 s. ISBN 978-80-7380-316-2.

KINCL, Jaromír a URFUS Valentin a SKŘEJPEK Michal. *Římské právo, Dotisk 2., dopl. a přeprac. vyd.* Praha: C.H. Beck, 1997. 386 s. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 80-7179-031-1.

KNAPPOVÁ, Marta a ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan a kolektiv. *Občanské právo hmotné I*, 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: ASPI, 2005. 524 s. ISBN 80-7357-128-5.

ROUČEK, František a SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, V. díl*. Praha: CODEX Bohemia, 1998. 1011 s. ISBN 80-85963-90-6.

PATĚK, Daniel. *Smluvní pokuta v obchodních vztazích*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 2006, 115 s. Beckova edice právní instituty. ISBN 80-7179-538-0.

PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. Praha: ASPI, 2006. 336 s. ISBN 80-7357-202-8

RABAN, Přemysl a kolektiv. *Občanské právo hmotné. Relativní majetková práva*. Brno: Václav Klemm – Vydavatelství a nakladatelství, 2013. 476 s. ISBN 978-80-87713-10-5.

ROUČEK, František a SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Codex Bohemia, 1998. 6 sv. Komentáře velkých zákonů československých; sv. 1. ISBN 80-85963-60-4.

SCHELLEOVÁ, Ilona a SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1993. 594 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně; Sv. 45. ISBN 80-210-0597-1.

ŠILHÁN, Josef. *Náhrada škody v obchodních vztazích a možnosti její smluvní limitace*, 2. doplněné a rozšířené vydání, Praha: C. H. Beck, 2011. 170 s, ISBN 978-80-7400-393-6.

ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef a PELIKÁNOVÁ, Irena a PELIKÁN, Robert a DVOŘÁK, Tomáš a SVOBODA, Karel a PAVLÍK, Pavel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I, (§ 1 až 654)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8.

ŠVESTKA, Jiří a DVOŘÁK, Jan a FIALA, Josef a PELIKÁNOVÁ, Irena a PELIKÁN, Robert a DVOŘÁK, Tomáš a SVOBODA, Karel a PAVLÍK, Pavel a kolektiv. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek V, (§1721 až 2520)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 1700 s. ISBN 978-80-7478-638-9.

ŠVESTKA, Jiří a SPÁČIL, Jiří a ŠKÁROVÁ, Marta a HULMÁK, Milan. *Občanský zákoník II. § 460-880. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008. 1085 s. ISBN 978-80-7400-004-1.

TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. Praha: C. H. Beck, 2014. 390 s. ISBN 978-80-7400483-4.

TINTĚRA, Tomáš. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha: Leges, 2013. 200 s. ISBN 978-80-87576-75-5.

TINTĚRA, Tomáš. *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012. 128 s. ISBN 978-80-87576-27-4

Periodika:

ČECH, Petr. *K přiměřenosti smluvní pokuty*. Právní rádce. *Economia*. 2008, 5, 87 s. ISSN 1210-4817.

ČECH, Petr. *K určitosti dohody o smluvní pokutě*. Právní rádce. *Economia*. 2008, 3, 91 s. ISSN 1210-4817.

KOVAŘÍK, Zdeněk. *Smluvní pokuta*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 1999, 9, str. 449-504. ISSN 1210-6410.

PATĚK Daniel. *Osud smluvní pokuty při cesi zajištěné pohledávky (aneb k akcesoritě smluvní pokuty)*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2008, 8, s. 294. ISSN 1210-6410.

PIKNA, Pavol. *Smluvní pokuta*. DHK, 1994, č. 21, s. 174.

SALÁČ, Jaroslav. *Nepřípustné resp. nepřiměřené znevýhodnění založené smlouvou a lichva*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 1999, 8, 401-448 s. ISSN 1210-6410.

SLOVÁČEK, Jiří a PROVAZNÍK, Jan. *K některým otázkám promlčení smluvní pokuty a úroku z prodlení podle staré a nové úpravy*. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 687. ISSN 1210-6410.

Internetové zdroje

Justice.cz. *Občanský zákoník* [online]. [citováno dne 18. 2. 2015]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

ČECH, Petr. *Judikatura ke smluvní pokutě* [online]. Všehrd, časopis českých právníků. [citováno dne 21. 2. 2015]. Dostupné z: <http://casopis.vsehrd.cz/2011/12/judikatura-ke-smluvni-pokute/>.

GLATZOVÁ, Vladimíra. *Právo svědčí bdělým* [online]. epravo.cz. [citováno 21. 2. 2015]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/efocus/pravo-svedci-bdelym-91612.html>.

GROSPÍČ, Pavel. *Návrat leasio enormis do českého práva* [online]. iPrávník. [citováno 1. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obcanske-pravo/art_8685/navrat-laesio-enormis-do-ceskeho-prava.aspx.

HAVLÍK, Martin. *Pojetí smluvní pokuty v NOZ s akcentem na (ne)moderaci smluvní pokuty* [online]. epravo.cz. [citováno 27. 2. 2015], Dostupné z:

<http://www.epravo.cz/top/clanky/pojeti-smluvni-pokuty-v-noz-s-akcentem-na-nemoderaci-smluvni-pokuty-92058.html>.

HRABEC, Jan. *Výše smluvní pokuty ve světle poslední judikatury Nejvyššího soudu ČR* [online]. [citováno dne 5. 3. 2015]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/vyse-smluvni-pokuty-ve-svetle-posledni-judikatury-nejvyssiho-soudu-cr-62298.html>.

KNOBLOCHOVÁ, Vladimíra. Jazyk nového občanského zákoníku [online]. portál.POHODA.cz, [citováno dne 18. 2. 2015]. Dostupné z: <http://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/novy-obcansky-zakonik/jazyk-noveho-obcanskeho-zakoniku/>.

RICHTER, Tomáš. *Zajištění dluhů podle nového občanského zákoníku – základní otázky a obecná úprava* [online]. iPrávník. [citováno 18. 2. 2015]. Dostupné z: http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/obchodni-pravo/art_8708/zajisteni-dluhu-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-zakladni-otazky-a-obecna-uprava.aspx.

SALAČ, Jaroslav. *Rozpor s dobrými mravy a se zákonným zákazem* [online]. iPrávník. [citováno dne 5. 3. 2015]. Dostupné z: www.ipravnik.cz.

Vládní návrh občanského zákoníku, sněmovní tisk 362, citováno dne 17. 3. 2015, dostupné na www.psp.cz

Normativní zdroje – české:

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., nařízení vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob

Vyhláška č. 365/2009 Sb., o pravidlech trhu s plynem, příloha č. 2 – Kategorizace zákazníků.

Normativní zdroje – evropské:

Směrnice Rady č. 93/12/EHS z 5. dubna 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014, o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010

Soudní judikatura

a) Ústavní soud České republiky

Nález Ústavního soudu ze dne 21. listopadu 2013, 1. ÚS 3512/11.

b) Nejvyšší soud České republiky

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. dubna 1930, sp. zn. Rv I 421/30.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. listopadu 1932, sp. zn. Rv I 1404/31.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 1999, sp. zn. 29 Cdo 2465/98.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. května 1999, sp. zn. 29 Cdo 969/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2002, sp. zn. 33 Odo 311/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. ledna 2005, sp. zn. 32 Odo 400/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. května 2005, sp. zn. 33 Odo 457/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2006, sp. zn. 32 Odo 475/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2006, sp. zn. 32 Odo 473/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2008, sp. zn. 32 Cdo 3853/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2008, sp. zn. 32 Cdo 2480/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. dubna 2009, sp. zn. 32 Cdo 1002/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. září 2009, sp. zn. 32 Cdo 2892/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. října 2009, sp. zn. 31 Cdo 2707/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 2009, sp. zn. 21 Cdo 4901/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. ledna 2010, sp. zn. 33 Cdo 296/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 29 Cdo 2766/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. července 2010, sp. zn. 33 Cdo 498/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. září 2010, sp. zn. 33 Cdo 4601/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2011, sp. zn. 33 Cdo 2637/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2011, sp. zn. 23 Cdo 2192/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2011, sp. zn. 33 Cdo 3008/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2011, sp. zn. 23 Cdo 1728/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. října 2011, sp. zn. 28 Cdo 2720/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 23 Cdo 3789/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2011, sp. zn. 33 Cdo 110/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2012, sp. zn. 32 Cdo 493/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2014, sp. zn. 33 Cdo 901/2014.

c) Vrchní soud v Praze

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 20. ledna 1995, sp. zn. 6 Cdo 105/94.

d) Krajské soudy

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 31. ledna 2003, sp. zn. 56 Co 26/2003.

Jiné zdroje:

EP ENERGY TRADING, *Všeobecné obchodní podmínky dodávky plynu číslo 1/2014*, čl. 7, bod 7.3, citováno dne 27. 3. 2015, dostupné na www.epet.cz

EP ENERGY TRADING, *Obchodní podmínky dodávky plynu číslo 2/2014*, čl. 7, bod 7.3, citováno dne 27. 3. 2015, dostupné na www.epet.cz

PRAŽSKÁ PLYNÁRENSKÁ, *Obchodní podmínky dodávky zemního plynu platné od 1. 1. 2014*, čl. IX, citováno dne 27. 3. 2015, dostupné na www.ppas.cz